

Úvod

Pracovníci oddelenia mládeže Ústavu informácií a prognóz školstva riešili v rokoch 1996, 1999, 2002 a 2005 výskumné úlohy Sociálno-patologická problematika mládeže v SR a Sociálno-politická problematika mládeže v SR. Ich zadávateľom je Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, Odbor detí a mládeže. Úlohy majú kontinuálny charakter, opakujú sa v pravidelných trojročných intervaloch a poskytujú podmienky pre komparáciu získaných údajov.

Cieľom výskumnej úlohy Sociálno-patologická problematika mládeže v SR je zachytiť názory a postoje mladých ľudí na závažné spoločensko-negatívne javy. Analyzuje ich rodinné prostredie, životnú úroveň, vzťahy v rodine, zisťuje rebríček hodnôt ako aj možnosti trávenia voľného času v súvislosti s ohrozením drogovou závislosťou. Skúma tiež existenciu prejavov násilia, otázky sexuálneho správania a partnerských vzťahov, sociálne cítenie a vnímanie marginálnych skupín.

Výskumná úloha Sociálno-politická problematika mládeže v SR si v súvislosti s potrebou poznania názorov mladých ľudí na súčasné problémy spoločnosti a ich ochotu participovať na riešení týchto problémov, kladie za úlohu analyzovať názory mladých ľudí na niektoré závažné spoločenské problémy, napr. dodržiavanie ľudských práv, práv dieťaťa, občiansku participáciu a politickú orientáciu, zistiť mieru spoločenskej angažovanosti mladých ľudí a úroveň ich právneho vedomia. Jej cieľom je zároveň zmapovať úroveň poznania mladých ľudí v oblasti štátnej politiky mládeže.

Terénny zber dát sa realizuje dotazníkovou metódou prostredníctvom profesionálnej agentúry pre zber dát. Dotazník je aktualizovaný podľa požiadaviek odberateľa a problémov tak, aby bola zachovaná možnosť komparácie dát. Štatisticky bolo spracovaných v roku 1996 - 957 dotazníkov, v roku 1999 - 954 dotazníkov, v roku 2002 - 955 dotazníkov a v roku 2005 - 947 dotazníkov. Výberová vzorka spĺňa charakteristiky reprezentatívnosti vzhľadom na základný súbor mládeže vo veku od 15 do 26 rokov.

Sociálno-patologická problematika mládeže v Slovenskej republike

Zvýšený nárast sociálno-patologických javov bol zaznamenaný v našej spoločnosti už po roku 1989, kedy sa vo veľkej miere zvýšila kriminalita a zároveň sa objavil aj problém nelegálnych drog. Súčasne bolo nutné riešiť mnohé spoločensky nežiadúce javy, ktoré boli do tejto doby neznáme, ako je nezamestnanosť, existencia bezdomovcov, apod. Úspešné zvládnutie tejto situácie predpokladá zvýšenie nielen represívnych opatrení, ale najmä dokonalé poznanie súčasnej situácie a zavedenie účinnej prevencie. Aj z týchto dôvodov venujú pracovníci Oddelenia analýz a výskumu mládeže Ústavu informácií a prognóz školstva tejto nesmierne závažnej problematike pozornosť už od roku 1996. Zvlášť cenná na tejto práci je možnosť komparácie so zisteniami z minulých rokov, ktorá umožňuje s istou mierou pravdepodobnosti predpokladať trendy vývoja mládeže v danej oblasti.

Rodinné prostredie

Rodina predstavuje prvé sociálne prostredie, do ktorého sa väčšina detí dostáva hneď po narodení. Od iných sociálnych skupín sa odlišuje dlhším kontinuom, spoločnou životnou perspektívou, väčšou vzájomnou závislosťou svojich členov výraznejšou emotivitou, subjektívnym významom vzájomných vzťahov, rozsahom životných oblastí obsiahnutých v spolužití (Labáth, 2001). Aj z tohto dôvodu patrí medzi najdôležitejšie oblasti sledovaných problémov analýza rodinného prostredia respondentov.

V úplnej rodine žije 66,4% respondentov a v neúplnej rodine, len s jedným rodičom vyrastá 14,8% opýtaných. Jedného nevlastného rodiča má 3,7% mladých ľudí a 13,2% respondentov už má založenú vlastnú rodinu a spolu s manželským partnerom vychovávajú jedno alebo dve deti. Len 1,9% opýtaných uvádza, že žijú sami, mimo pôvodnej rodiny, vo vlastnom byte, prípadne žijú s partnerom bez uzatvorenia manželstva. Najlepšie podmienky pre emocionálny a sociálny vývoj mladých ľudí sú v prostredí úplnej rodiny s dobrými medziľudskými vzťahmi. Ženy si zakladajú vlastné rodiny skôr ako muži, ktorí častejšie žijú sami alebo s partnerkou bez uzatvorenia manželstva. Taktiež veriaci respondenti a mladí ľudia žijúci v najmenších aglomeračných jednotkách vstupujú do manželstva skôr ako ostatní.

Komparácia výsledkov

Porovnanie so zisteniami z roku 1996 ukazuje, že stúpa počet respondentov žijúcich v úplných a neúplných rodinách a klesá počet mladých ľudí, ktorí žijú v rodine doplnenej, prípadne sa už osamostatnili. Zároveň sa znižuje aj počet mladých ľudí, ktorí majú uzavreté manželstvo. Porovnanie zistení s údajmi z roku 2002 poukazuje na stabilizáciu počtu mladých ľudí žijúcich v manželstve a je zaznamenané aj mierne zvýšenie počtu opýtaných, ktorí žijú samostatne. (tabuľka č. 1).

Typ rodinného prostredia	1996	1999	2002	2005
rodina úplná, vlastní rodičia	59,4	68,3	65,8	66,4
rodina doplnená, jeden rodič nevlastný	4,9	3,6	5,6	3,7
rodina neúplná	12,4	11,8	14,1	14,8
vlastná novozałożená rodina	18,1	15,1	13,3	13,2
iné	5,2	1,2	1,2	1,9

Vzťahy v rodine

Medzi najdôležitejšie funkcie rodiny sa zaraďuje emocionálna funkcia, pretože bez vytvorenia dobrých vzájomných vzťahov v rodine, ktoré dajú dieťaťu pocit istoty, bezpečia nie je možný jeho ďalší optimálny vývoj. V rodinách, ktoré nie sú schopné saturovať emocionálne potreby dieťaťa, dochádza k jeho citovej deprivácii a frustrácii. Kvalita rodinných vzťahov je vo výskumnej úlohe hodnotená podľa subjektívneho vyjadrenia respondentov, pričom je dôležité zistenie ako sa mladý človek v pôvodnej rodine cíti a ako hodnotí kvalitu vzájomných vzťahov s rodičmi.

Viac ako polovica respondentov považuje vzťahy s rodičmi za dobré a viac ako tretina opýtaných ich hodnotí ako veľmi dobré. Zlé medziľudské vzťahy vo svojej rodine pociťuje 6,3% respondentov a formálnosť až ľahostajnosť vo vzájomných vzťahoch prevláda v rodinách 2,5% opýtaných. Necelé percento mladých ľudí uvádza, že ich rodičia už nežijú. Vzťahy v rodine kladne hodnotia najmä ženy, najstarší respondenti, veriaci, žiaci gymnázií, študenti vysokých škôl a mladí ľudia, ktorí majú založené vlastné rodiny. Zhoršené medziľudské vzťahy sú zistené v rodinách mladých ľudí nerozhodnutých v otázkach viery, u respondentov vo veku od 18 do 22 rokov, u žiakov stredných odborných učilíšť a u opýtaných žijúcich v doplnených rodinách.

Komparácia výsledkov

Porovnávanie kvality medziľudských vzťahov v rodinách od roku 1996 ukazuje veľmi mierne zvýšenie počtu respondentov, ktorí hodnotia vzťahy v rodine kladne (1996: 89,3%, 1999: 86,5%, 2002: 90,0%, 2005: 90,4%) a pokles počtu mladých ľudí, ktorí označujú vzájomné vzťahy s rodičmi za zlé, až formálne (1996: 10,1%, 1999: 12,3%, 2002: 9,3%, 2005: 8,8%). Aj mierne zlepšenie rodinných vzťahov je hodnotené kladne, pretože sa ukázalo, že kvalita rodinných vzťahov je významným faktorom ovplyvňujúcim osobnosť mladého človeka (*tabuľka č. 2*).

Rodinné vzťahy	1996	1999	2002	2005
veľmi dobré	34,6	32,3	3,9	37,8
dobré	54,7	54,2	41,0	52,6
nie sú dobré	6,0	8,9	33,3	6,3
formálne	4,1	3,4	16,2	2,5
iné	0,6	1,3	5,6	0,8

Finančná situácia respondentov

Zabezpečenie vhodných materiálnych podmienok vrátane primeraného bývania patrí medzi základné úlohy rodiny, pretože dlhodobjší nedostatok finančných prostriedkov môže negatívne ovplyvniť vývoj detí, ktoré v nej žijú. Pri hodnotení finančnej situácie viac ako tretina respondentov uvádza, že musia síce šetriť, ale v podstate sú so svojou finančnou situáciou spokojní a 6,1% opýtaných sa vyjadruje, že majú dostatok finančných prostriedkov a nemusia nimi ani šetriť. Necelá polovica respondentov pociťuje mierny finančný deficit, 14,6% mladých ľudí uvádza, že im peniaze chýbajú vo veľkej miere a 2,7% opýtaných nedisponuje žiadnymi finančnými prostriedkami. So svojou finančnou situáciou sú spokojnejší slobodní mladí ľudia, opýtaní vo veku od 23 do 26 rokov, študenti vysokých škôl a mladí ľudia s trvalým bydliskom v Bratislavskom a Košickom kraji ako aj opýtaní žijúci v úplných rodinách. Finančné problémy trápia najmä respondentov vo veku od 15 do 17 rokov, mladých ľudí, ktorí si založili vlastné rodiny, opýtaných z neúplných rodín a respondentov pochádzajúcich z Banskobystrického a Nitrianskeho kraja.

Komparácia výsledkov

V celkovom hodnotení je konštatované zhoršenie finančnej situácie respondentov a to od roku 1996 (dostatok: 1996:51,5%, 1999:46,9%, 2002:44,9%, 2005:40,5%, nedostatok: 1996:48,5%, 1999:53,2%, 2002:55,1%, 2005:59,5%) (tabuľka č. 3).

Finančná situácia	1996	1999	2002	2005
dost', nešetrí	6,2	4,4	3,9	6,1
šetrí, ale má dost'	45,3	42,5	41,0	34,4
má málo peňazí	28,5	32,3	33,3	42,2
má veľmi málo peňazí	12,7	15,3	16,2	14,6
nemá žiadne peniaze	7,3	5,6	5,6	2,7

Mladí ľudia najčastejšie získavajú finančné prostriedky z vlastného platu, formou pravidelného vreckového od rodičov a prostredníctvom príležitostných brigád. Porovnanie zistení s výsledkami z roku 1996 poukazuje na pokles počtu opýtaných, ktorí získavajú financie od rodičov formou vreckového, prípadne poberajú sociálne dávky pre nezamestnaných alebo matky s deťmi. Zároveň sa mierne zvýšil počet mladých ľudí, ktorí žijú z vlastného platu alebo si zlepšujú svoju finančnú situáciu príležitostnými brigádami.

Životná úroveň

Jedným z dôležitých ekonomických ukazovateľov, ktoré vplyvajú na formovanie osobnosti mladého človeka je životná úroveň rodiny, v ktorej žije. Z výsledkov výskumu vyplýva, že 13,2% opýtaných si myslí, že životná úroveň ich rodiny je pod hranicou uspokojovania základných životných potrieb a 61,1% respondentov uvádza, že žijú na tejto hranici. Necelá štvrtina mladých ľudí zastáva názor, že žijú nad hranicou uspokojovania základných životných potrieb a výrazne nad spomenutou hranicou existujú len 1,3% opýtaných. Najlepšie hodnotia svoju životnú úroveň študenti vysokých škôl, opýtaní žijúci vo veľkých a najväčších mestách, respondenti pochádzajúci z Bratislavského, Košického a Trenčianskeho kraja, mladí ľudia žijúci v úplných rodinách a respondenti, ktorých vo veľkej miere finančne podporujú rodičia. Zhoršená životná úroveň je zistená u žiakov stredných odborných učilíšť, respondentov s trvalým bydliskom v malých obciach, u mladých ľudí

pochádzajúcich z Nitrianskeho a Trnavského kraja, u opýtaných žijúcich v neúplných rodinách a u zamestnaných mladých ľudí.

Komparácia výsledkov

Z porovnávaných výsledkov výskumu so zisteniami z roku 1996 je zrejmé, že stúpol počet respondentov, ktorí zastávajú názor, že ich životná úroveň je pod hranicou uspokojovania základných životných potrieb a na tejto hranici. Zároveň klesol počet opýtaných, ktorých rodiny žijú nad hranicou uspokojovania základných životných potrieb a výrazne nad ňou. Aj keď je hodnotenie kvality životnej úrovne často ovplyvnené subjektívnymi nárokmi respondentov, výsledky výskumu jasne naznačujú sústavný mierny pokles životnej úrovne mladých ľudí a to už od roku 1996 (*tabuľka č. 4*).

Kvalita životnej úrovne	1996	1999	2002	2005
pod hranicou uspokojovania zákl. životných potrieb	10,5	10,4	12,8	13,2
na hranici uspokojovania zákl. životných potrieb	56,4	60,4	61,8	61,1
nad hranicou uspokojovania zákl. životných potrieb	29,4	27,8	23,9	24,4
výrazne nad hranicou uspokojovania zákl. život. potrieb	3,6	1,2	1,5	1,3

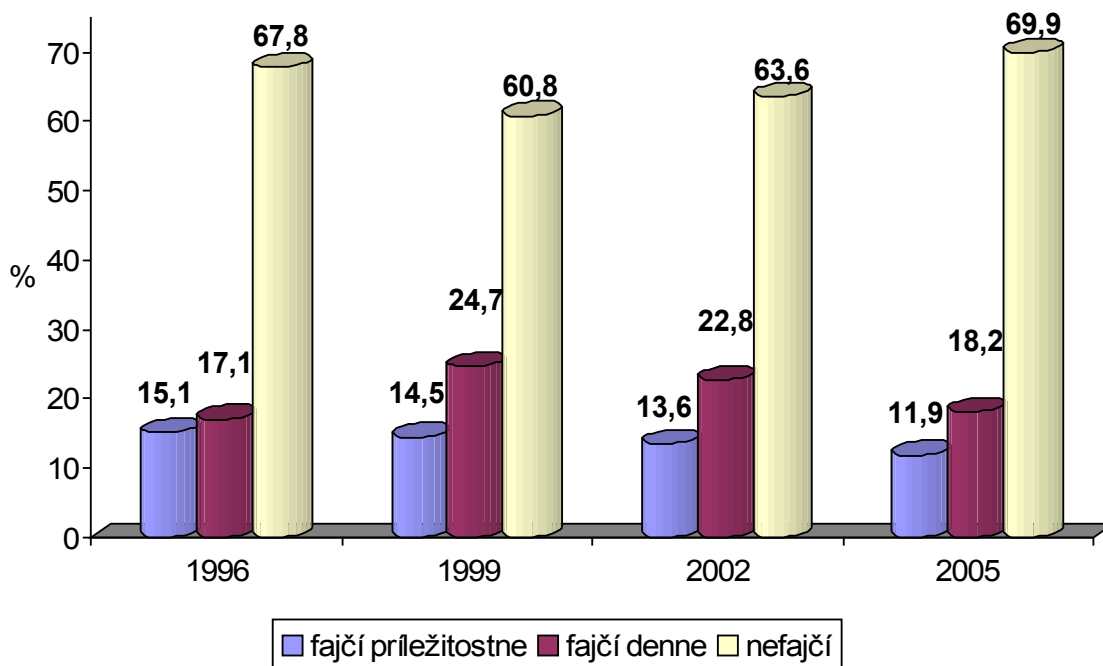
Fajčenie tabakových výrobkov

Fajčenie tabakových výrobkov patrí medzi hlavné rizikové faktory chronických neinfekčných ochorení. Na Slovensku sú základy koordinovanej politiky kontroly fajčenia zakotvené v Národnom programe podpory zdravia (NPPZ). Odvykanie od fajčenia patrí medzi ťažké terapeutické úlohy a preto je dôležité preventívne pôsobiť najmä na deti a mládež, pričom súčasťou prevencie je informovanie o negatívnych vplyvoch fajčenia na ľudské zdravie, poukazovanie na finančné náklady spojené s nákupom cigariet a presadzovanie zdravého životného štýlu.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že príležitostne fajčí 11,9% opýtaných a 18,2% respondentov si cigaretu zapáli každý deň. K nefajčiarom patrí až 64,8% opýtaných a 5,1% respondentov ešte nikdy s fajčením tabakových výrobkov neexperimentovali. Príležitostní fajčiari majú najčastejšiu spotrebu 5 alebo 10 cigariet týždenne, pravidelní fajčiari vyfajčia denne 5 až 20 cigariet denne. Medzi silnejších fajčiarov patria muži, respondenti vo veku od 18 do 22 rokov, ateisti, žiaci stredných odborných učilíšť, mladí ľudia žijúci v doplnených

rodinách, opýtaní uvádzajúci zhoršené rodinné vzťahy a mladí ľudia s nízkou životnou úrovňou. Najmenej fajčia najmladší opýtaní, veriaci respondenti, gymnazisti, mladí ľudia, ktorí majú založené vlastné rodiny a opýtaní, ktorí majú v rodinách vytvorené dobré medziľudské vzťahy (graf č. 1).

Fajčenie cigariet

Komparácia výsledkov

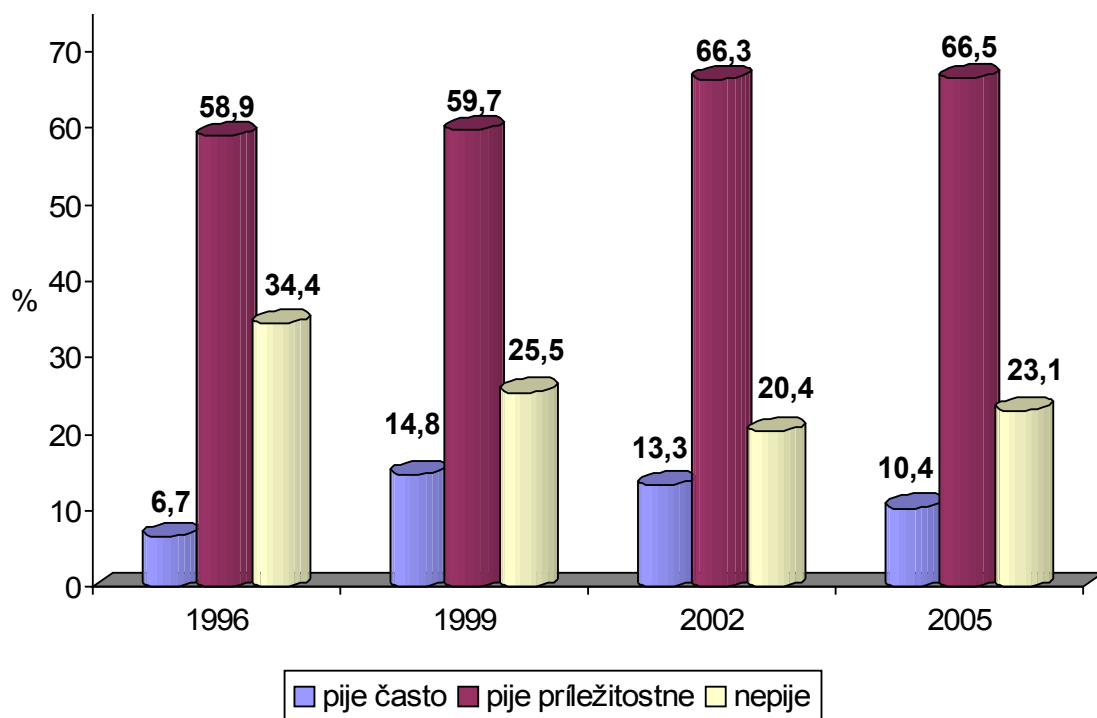
Pri porovnávaní počtu respondentov - fajčiarov, je možné konštatovanie, že od roku 1996 mierne klesá počet opýtaných, ktorí fajčia príležitostne, avšak mierne sa zvýšil počet mladých ľudí, ktorí si cigaretu zapália každý deň. Stúpol aj počet nefajčiarov, ale na druhej strane sa znížil počet opýtaných, ktorí ešte nikdy s fajčením tabakových výrobkov neexperimentovali. Dá sa povedať, že od roku 1999 má mierne stúpajúcu tendenciu počet mladých ľudí, ktorí nefajčia (1996: 67,8%, 1999: 60,8%, 2002: 63,6%, 2005: 69,9% - tabuľka č. 5).

Fajčenie cigariet	1996	1999	2002	2005
fajčí príležitostne	15,1	14,5	13,6	11,9
fajčí denne	17,1	24,7	22,8	18,2
nefajčí	60,4	57,3	60,3	64,8
neskúšal	7,4	3,5	3,3	5,1

Konzumovanie alkoholických nápojov

Alkohol patrí k najstarším a zároveň aj najrozšírenejším drogám a to nielen na Slovensku. Jeho nadmerná konzumácia býva príčinou mnohých zdravotných a sociálnych problémov, pretože patologická závislosť na alkohole ohrozuje nielen samotného jedinca, ale aj jeho rodinu a celú spoločnosť (Hroncová, 2004). Alkoholické nápoje denne pije 1,4% opýtaných a 2-3x do týždňa konzumuje alkohol 9,0% respondentov. Pri rôznych príležitostiach po pohárik s alkoholom siahne až 66,5% mladých ľudí. Len 21,4% respondentov uvádza, že alkoholické nápoje nepijú, pretože im nechutia a 1,7% ich ešte nikdy nechutnali. Na základe týchto výsledkov výskumu je možné konštatovanie, že na Slovensku nepije alkoholické nápoje len necelá štvrtina mladých ľudí vo veku od 15 do 26 rokov. V konzumácii alkoholických nápojov majú prevahu muži, respondenti vo veku od 23 do 26 rokov, ateisti, žiaci stredných odborných učilíšť, opýtaní žijúci v neúplných a doplnených rodinách, ako aj v rodinách, kde nie sú vytvorené dobré vzájomné vzťahy a respondenti, ktorí fajčia. Najmenej pijú alkohol najmladší opýtaní, gymnazisti, veriaci, opýtaní pochádzajúci z úplných rodín a nefajčiari (graf č. 2).

Konzumácia alkoholu

Komparácia výsledkov

Komparácia zistení zameraných na konzumovanie alkoholických nápojov od roku 1996 ukazuje stúpajúci počet mladých ľudí, ktorí pijú alkoholické nápoje denne, 2-3 krát do týždňa a príležitostne. Zároveň klesá počet respondentov, ktorí alkoholické nápoje nepijú alebo ešte nikdy alkohol neochutnali. Pri celkovom hodnotení situácie je zrejmé, že sústavne stúpa počet respondentov, ktorí pijú alkoholické nápoje často (1996: 6,7%, 2005: 10,4%) a zároveň klesá počet mladých ľudí, ktorí sa konzumácii alkoholických nápojov vyhýbajú (1996: 34,4%, 2005: 23,1%) (tabuľka č. 6).

Konzumácia alkoholu	1996	1999	2002	2005
pije denne	0,9	2,5	1,9	1,4
pije 2 - 3 x do týždňa	5,8	12,3	11,4	9,0
pije príležitostne	58,9	59,7	66,3	66,5
nepije	30,9	24,0	18,2	21,4
neskúšal	3,5	1,5	2,2	1,7

Mladí ľudia pijú častejšie víno, pivo a tvrdý alkohol, pričom muži, fajčiari a opýtaní, častí konzumenti alkoholických nápojov, dávajú prednosť pivu a tvrdému alkoholu pred vínom a likérm, ktoré viac obľubujú ženy, mladí ľudia vo veku od 15 do 17 rokov a nefajčiari.

Komparácia výsledkov

Z porovnania zistení od roku 1996 je zrejmé, že stúpa počet mladých ľudí, ktorí dávajú prednosť vínu a likérom, zatiaľ čo vo veľkej miere klesá počet respondentov, ktorí pijú miešané alkoholické nápoje a v malej miere sa znižuje aj počet opýtaných, ktorí preferujú z alkoholických nápojov pivo. Na približne rovnakej úrovni zostáva počet opýtaných, ktorí majú najradšej tvrdý alkohol. V roku 1996 a 1999 bolo najobľúbenejším nápojom opýtaných pivo, zatiaľ čo v rokoch 2002 a 2005 pili respondenti najčastejšie víno (tabuľka č. 7).

Druh alkoholu	1996	1999	2002	2005
pivo	38,9	40,2	33,7	36
víno	24	36,6	44,9	39,7
tvrdý alkohol	10	11,3	9	10,4
likéry	9,1	9	11,5	12,1
Iné (miešané nápoje)	18	2,9	0,9	1,8

Nadmerná konzumácia alkoholických nápojov

Konzumácia alkoholu so sebou často prináša aj riziko nadmerného pitia, ktoré má veľmi negatívny vplyv na ľudský organizmus. Ešte nikdy sa neopilo 40,3% mladých ľudí a viac ako tretina opýtaných takúto situáciu zažila raz alebo dva krát v živote. Občas sa opije necelá štvrtina mladých ľudí a 2,0% respondentov uvádzajú, že pravidelne nezvládnu konzumáciu alkoholu a opijú sa. Po konzumovaní alkoholických nápojov sa častejšie opijú najmä muži, respondenti vo veku od 18 do 22 rokov, opýtaní žijúci v Bratislavskom kraji, fajčiari a mladí ľudia z doplnených rodín a z rodín, v ktorých chýbajú dobré vzájomné vzťahy. Respondenti, ktorí sa opijajú občas alebo pravidelne, konzumujú alkohol vo zvýšenej frekvencii, pričom uprednostňujú pivo a tvrdý alkohol.

Komparácia výsledkov

Výsledky výskumu od roku 1999 ukazujú mierny vzostup počtu respondentov, ktorí sa opili 1-2 krát v živote. Znížil sa počet opýtaných, ktorí sa opijú občas a počet mladých ľudí, ktorí sa opijú pravidelne klesol skoro o polovicu, čo je hodnotené kladne. Zároveň sa mierne zvýšil aj počet opýtaných, ktorí sa ešte nikdy neopili (*tabuľka č. 8*).

Nadmerná konzumácia alkoholu	1999	2002	2005
1-2 krát za život	32,5	34,4	34,4
občas	24,4	25,3	23,3
pravidelne	3,6	1,9	2
ešte nikdy	39,5	40	40,3

Vzťah rodičov k alkoholu a fajčeniu

Všetci rodičia by si mali uvedomiť skutočnosť, že svojim konaním ovplyvňujú vo veľkej miere aj správanie svojich detí. Ako model správania fungujú stále, nielen vtedy, keď sú pre ich deti kladným príkladom a vzorom. Zo zrealizovaných výskumov je zrejmé, že prejavy rizikového a problémového správania detí vo veľkej miere ovplyvňuje nielen rodinné prostredie, ale i postoje a názory ich rodičov. Bez alkoholu sa vo väčšine rodín nezaobíde ani jedna slávnostnejšia príležitosť, kde popíjajúci a fajčiari dospelí dávajú veľmi zlý príklad svojim deťom. Aj keď je predaj alkoholu na Slovensku dovolený len osobám starším ako 18 rokov, často sa stáva, že rodičia doma nalejú za pohárik alkoholu ešte pomerne malým deťom.

Fajčenie tabakových výrobkov

Z výsledkov výskumu vyplýva, že fajčí necelá tretina otcov a 9,8% matiek. Približne každý desiaty respondent uvádza, že u nich v rodine fajčia obidvaja rodičia a viac ako polovica opýtaných má rodičov, ktorí patria k nefajčiarom. Fajčenie a konzumovanie alkoholických nápojov u rodičov vo veľkej miere ovplyvňuje výskyt týchto javov u detí. V rodinách, kde sú obidvaja rodičia nefajčiari výrazne častejšie patria k nefajčiarom aj ich deti. V najvyššej miere fajčia pravidelne najmä respondenti, ktorých matka patrí tiež k pravidelným fajčiarom.

Komparácia výsledkov

Z výsledkov výskumu je zrejmé, že od roku 1996 klesá počet rodín, kde patria obidvaja rodičia k fajčiarom a zároveň sa zvyšuje počet opýtaných, ktorí uvádzajú, že u nich v rodine nefajčí ani otec ani matka. Znížil sa počet opýtaných, ktorí majú otca - fajčiara, avšak počet respondentov, ktorí majú matku fajčiarku, zostal na približne rovnakej úrovni. Od roku 1996 klesol počet mladých ľudí, ktorí nevedia na otázku odpovedať, pričom počet mladých ľudí, ktorí už rodičov nemajú sa nezmenil (*tabuľka č. 9*).

V rodine	1996	1999	2002	2005
fajčia obidvaja rodičia	17,2	15,8	18,2	11,0
fajčí len otec	30,1	36,4	26,8	26,2
fajčí len matka	9,3	8,4	9,4	9,8
nefajčí ani jeden z rodičov	42,3	38,1	42,8	52,4
neviem posúdiť	0,8	0,6	1,6	0
nemám rodičov	0,2	0,7	1,2	0,6

Zvlášť závažným problémom mladých ľudí býva alkoholizmus jedného alebo oboch z rodičov, ktorý veľmi negatívne vplyva na rodinnú klímu a tak aj na osobnosť všetkých členov rodiny. Výsledky výskumu ukazujú, že veľmi často pije alkoholické nápoje 9,3% otcov, 65,2% otcov pije alkohol len príležitostne a len 12,8% respondentov má otca, ktorý nepije alkohol vôbec. Situácia u matiek je lepšia, pretože alkoholické nápoje veľmi často pije 1,4% matiek, viac ako polovica konzumuje alkohol príležitostne a 39,7% matiek oslovených mladých ľudí nepije alkoholické nápoje vôbec.

Komparácia údajov

Porovnanie výsledkov výskumu ukazuje, že oproti roku 1996 mierne stúpol počet respondentov, ktorých **otcovia** nepijú alkohol vôbec a zároveň v malej miere klesol počet mladých ľudí, ktorých otcovia konzumujú alkoholické nápoje veľmi často a príležitostne. Od roku 1996 sa mierne zvýšil počet respondentov, ktorí už nemajú otca a na približne rovnakej úrovni zostáva počet opýtaných, ktorí sa nedokážu k danej otázke vyjadriť (*tabuľka č. 10*).

Otec pije alkoholické nápoje	1996	1999	2002	2005
veľmi často	10,4	12,6	11,6	9,3
príležitostne	67,0	65,6	67,3	65,2
vôbec nepije	10,2	1,0	8,5	12,8
neviem	5,7	4,9	3,1	5,4
nemám otca	6,6	7,9	9,3	7,3

Porovnanie zistení zameraných na frekvenciu konzumácie alkoholických nápojov u **matiek** ukazuje, že od roku 1996 stúpa počet opýtaných, ktorí uvádzajú, že ich matka konzumuje alkoholické nápoje veľmi často, avšak zároveň sa zvýšil aj počet respondentov, ktorých matka nepije alkoholické nápoje vôbec. Mierne klesol počet mladých ľudí, ktorých matka konzumuje alkoholické nápoje len príležitostne. Zároveň klesá počet respondentov, ktorí už matku nemajú a na približne rovnakej úrovni zostáva počet mladých ľudí, ktorí nevedia danú situáciu posúdiť (*tabuľka č. 11*).

Matka pije alkoholické nápoje	1996	1999	2002	2005
veľmi často	0,8	1,7	2,1	1,4
príležitostne	55,5	57,1	61,9	54,8
vôbec nepije	37,8	33,9	30,5	39,7
neviem	4,5	4,2	3,3	2,9
nemám matku	1,3	3,1	2,2	1,3

Výsledky výskumu jednoznačne potvrdzujú, že postoje rodičov k fajčeniu tabakových výrobkov a ku konzumovaniu alkoholických nápojov výrazne ovplyvňujú vzťah ich detí k týmto neuhom. Zároveň sa potvrdzuje aj skutočnosť, že výskyt týchto javov veľmi negatívne ovplyvňuje osobnosť mladého človeka, ktorý v takomto prostredí vyrastá.

Hra na hracích automatoch – gambling

Patologické hráčstvo patrí k závažným poruchám osobnosti. Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb je zaradené medzi „návykové a impulzívne choroby“, teda nie medzi závislosti. Hráč je čoraz viac zamestnaný hrou, je na nej závislý, zvyšuje toleranciu na hru, a

to tým, že neustále zvyšuje vklady, aby dosiahol určitý účinok, dochádza k strate kontroly nad hrou a hra narušuje jeho sociálne vzťahy (Hroncová, 2004). Vo výskumnej úlohe je zameraná pozornosť na zistenie frekvencie hry na hracích automatoch a súčasne je sledovaný aj motív hry. Na hracích automatoch ešte nikdy nehrala viac ako polovica opýtaných a hru si zo zvedavosti len vyskúšala viac ako tretina respondentov. Ojedinelé skúsenosti s gamblingom uvádza 13,8% mladých ľudí a na hracích automatoch, vtedy, keď majú peniaze, hrávajú 3,0% respondentov. Častú hru na hracích automatoch priznávajú len dvaja (0,2%) opýtaní. Zvýšená frekvencia hry na hracích automatoch je zistená u mužov, opýtaných vo veku od 18 do 22 rokov, mladých ľudí žijúcich v neúplných rodinách a v rodinách, kde nie sú vytvorené dobré vzájomné vzťahy, u fajčiarov a u respondentov, ktorí konzumujú alkoholické nápoje vo zvýšenej miere. Najmenej skúseností s gamblingom majú ženy, najmladší opýtaní, abstinenti a mladí ľudia, ktorí už majú založené vlastné rodiny.

Komparácia výsledkov

Porovnanie údajov od roku 1996 poukazuje na zvyšujúci sa počet mladých ľudí, ktorí majú skúsenosti s hrou na hracích automatoch (1996: 38,9%, 1999: 51,2%, 2002: 53,6%, 2005: 48,9%) ako aj na stúpajúci počet respondentov, ktorí majú ojedinelé skúsenosti s gamblingom alebo si hru len zo zvedavosti jednorazovo vyskúšali. Na rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí hrávajú vtedy, keď majú peniaze, avšak poklesol počet opýtaných uvádzajúcich častú hru na hracích automatoch (*tabuľka č. 12*).

Hra na hracích automatoch	1996	1999	2002	2005
hráva často	0,5	1,0	0,6	0,2
hráva len keď má peniaze	3,0	3,4	3,4	3,0
hráva ojedinele	11,7	10,7	10,1	13,7
hru len vyskúšal	23,3	36,1	39,5	32,0
ešte nehral	61,1	48,8	46,4	51,1

Motív hry na hracích automatoch

Na otázku zameranú na zistenie motívu hry na hracích automatoch odpovedalo 456 respondentov (48,9%). Z výsledkov vyplýva, že až 70,4% opýtaných si gambling zo zvedavosti len vyskúšalo, 18,9% opýtaných chce týmto spôsobom vyhrať nejaké finančné prostriedky a 4,1% mladých ľudí vyplňa touto aktivitou svoj voľný čas. Dvaja respondenti (0,4%) uvádzajú, že chcú s hrou na hracích automatoch prestať, avšak nedarí sa im a 6,2%

opýtaných nevie vysvetliť, prečo na hracích automatoch hrajú. Muži, najmladší respondenti, žiaci stredných odborných učilíšť a opýtaní, ktorým chýbajú finančné prostriedky hrajú na automatoch najmä z dôvodu získania výhry, pre ostatných respondentov je prioritným motívom pre gambling zvedavosť.

Komparácia zistení

Pri porovnávaní motívu hry na hracích automatoch je zrejmé, že v roku 1996 bola najsilnejším motívom snaha vyhrať peniaze, v roku 1999 a 2005 uvádzali respondenti ako prioritný motív zvedavosť a v roku 2002 najviac opýtaných nedokázalo určiť dôvod pre ktorý vyskúšali hru na hracích automatoch. Od roku 1996 vo veľkej miere klesol počet opýtaných, ktorí sa snažia prostredníctvom gamblingu vyplniť svoj voľný čas, vyhrať peniaze, prípadne nevedia na túto otázku odpovedať. Zároveň sa výrazne zvýšil počet respondentov, ktorí hrajú len zo zvedavosti a na približne rovnakej úrovni zostal počet mladých ľudí, ktorí chcú s hrou na hracích automatoch prestať. Aj keď počet týchto opýtaných nie je veľký, je zrejmé, že práve títo respondenti už môžu byť patologickými hráčmi a mali by hľadať pomoc u odborníkov (*tabuľka č. 13*).

Motív hry na hracích automatoch	1996	1999	2002	2005
vyplnenie voľného času	12,1	10,9	10,2	4,1
snaha vyhrať peniaze	35,7	27,2	31,2	18,9
chce prestať, ale nemôže	0,3	0,4	0,3	0,4
nevie	17,4	22,4	32,9	6,2
zvedavosť	34,5	39,1	25,4	70,4

Názory a postoje mladých ľudí k problematike nelegálnych drog

V centre pozornosti výskumnej úlohy je problematika nelegálnych drog, pretože v posledných rokoch bol na Slovensku zaznamenaný veľký nárast počtu mladých ľudí, ktorí s drogami nielen experimentujú, ale ich aj pravidelne užívajú. Už od roku 1995 sa pracovníci ÚIPŠ prostredníctvom výskumných úloh zameriavajú na zistenie vedomostnej úrovne a informovanosti mládeže o tejto závažnej problematike, sledujú ich vnímanie súčasnej drogovej epidémie ako problému, ktorý zasahuje celú spoločnosť. Za najdôležitejšie výsledky výskumu sú považované zistenia osobných skúseností mladých ľudí s drogami a možnosti ich kontaktu a dostupnosti. Za veľký prínos je pokladaná najmä možnosť komparácie údajov, ktoré umožňujú načrtnúť trendy vývoja mládeže v tejto zložitej a dôležitej oblasti.

Informovanosť o drogách

Vytvorenie správnych názorov a postojov mladých ľudí je podmienené získaním dostatočného množstva objektívnych informácií. Z odpovedí respondentov vyplýva, že 67,6% respondentov má dostatok informácií o drogách, avšak 16,2% opýtaných pociťuje určitý informačný deficit a ten istý počet (16,2%) mladých ľudí uvádza, že problematika drog ich nezaujíma. Informovanejší sú muži, študenti vysokých škôl, respondenti žijúci vo veľkých a najväčších mestách a opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a Banskobystrického kraja. Informácie chýbajú najmä žiakom stredných odborných učilíšť a mladým obyvateľom Trnavského kraja.

Komparácia výsledkov

Z porovnaných výsledkov výskumu je zrejmé, že od roku 1999 sa znižuje počet opýtaných, ktorí sú dostatočne informovaní a mierne stúpa nielen počet respondentov, ktorým informácie chýbajú, ale aj počet mladých ľudí, ktorých táto problematika nezaujíma (tabuľka č. 14).

Dostatok informácií o drogách	1999	2002	2005
áno	71,7	72,1	67,6
nie	15,6	15,4	16,2
problematika ma nezaujíma	12,7	12,6	16,2

Zdroj informácií o drogách

Objektívnosť a správnosť poznatkov vo veľkej miere závisí od zdroja, z ktorého informácie pochádzajú. Mladí ľudia najčastejšie získavajú poznatky o drogách z televízie a rozhlasu, zo školy od učiteľov alebo z novín a časopisov. S priateľmi sa poradí 16,1% opýtaných a samostatne, bez pomoci iných, si v knižnici alebo na internete informácie o drogách zaobstará 6,0% respondentov. Rodičia poradia len 3,7% mladých ľudí a 1,2% opýtaných získava tieto závažné poznatky na rôznych protidrogových podujatiach, prednáškach, besedách s odborníkmi a pod

Komparácia výsledkov

Porovnávanie zistení od roku 1996 ukazuje, že klesá počet mladých ľudí, ktorí získavajú informácie o drogách z masmédií - z televízneho a rozhlasového vysielania a z novín a časopisov. Znižuje sa aj počet respondentov, ktorí si tieto informácie zisťujú sami, prípadne ich získavajú na podujatiach s protidrogovou tematikou. Mierne stúpa počet

opýtaných, ktorí získavajú informácie o drogách od rodičov, učiteľov a od priateľov. Kladne je hodnotené zistenie, že učitelia sú aj v tomto roku (2002) druhým najvyhľadávanejším zdrojom informácií, pričom predpokladáme, že ide o koordinátorov prevencie pracujúcich na základných a stredných školách, ktorí sú v danej oblasti vyškolení. Je zrejmé, že v tejto oblasti majú veľké rezervy najmä rodičia, ktorí poskytujú sústavne svojim deťom tieto závažné informácie vo veľmi malej miere a to už od roku 1996 (tabuľka č. 15).

Zdroj informácií o drogách	1996	1999	2002	2005
TV a rozhlas	33,8	35,2	37,6	32,9
noviny a časopisy	26,2	25,5	16,0	17,9
rodičia, doma	3,2	3,6	4,6	3,7
škola, učitelia	14,6	14,8	18,8	22,2
priatelia	12,6	12,5	15,5	16,1
sám si zisťoval	7,6	5,0	5,6	6,0
iné	2,0	3,5	1,9	1,2

Za najčastejšie dôvody pre experimentovanie s drogami pokladajú respondenti snahu prispôbiť sa rovesníckej skupine, zvedavosť, nudu a únik z rodinného prostredia. Medzi najnebezpečnejšie drogy patria najmä heroín, kokaín a LSD. Za miesta, kde môžu mladí ľudia drogu najľahšie kúpiť alebo zohnať, označujú respondenti diskotéky a koncerty, zábavné podniky a herne, internáty a školy a verejné priestranstvá.

Na otázku či venuje spoločnosť dostatok pozornosti problematike drog, odpovedá kladne približne každý piaty opýtaný a viac ako tretina respondentov nedokáže situáciu posúdiť. Necelá polovica mladých ľudí však prezentuje názor, že pozornosť venovaná problematike drog zo strany spoločnosti nie je v súčasnosti dostatočná. Pozornosť za nedostatočnú považujú najmä ženy, žiaci stredných odborných škôl, mladí obyvatelia veľkých a najväčších miest, opýtaní s dostatkom informácií o drogách a respondenti, ktorí tieto informácie získali z masmédií. Porovnávacie zistenia ukazujú, že od roku 1996 klesá nielen informovanosť mladých ľudí, ale aj ich schopnosť vyjadriť svoj názor.

Súčasnú drogovú expanziu považujú respondenti najčastejšie za celospoločenský problém, ktorý treba okamžite riešiť, pričom tento názor zastávajú najmä ženy, najstarší opýtaní a mladí ľudia, ktorí sú o drogách dostatočne informovaní.

Legalizácia mäkkých drog na Slovensku.

Vyjadrením celospoločenského ohrozenia konkrétnej spoločnosti je zákonný status jednotlivých látok. Aj keď existujú štáty, napr. Holandsko, kde je možné v obmedzenom množstve v tzv. coffee shopoch marihuanu alebo hašiš kúpiť (neprohibičná regulácia), je zrejmé, že takýto prístup k drogovému problému by veľmi zmenil našu situáciu a Slovensko v žiadnom prípade nie je na tieto zmeny pripravené. Výsledky výskumu ukazujú, že viac ako polovica respondentov s legalizáciou mäkkých drog na Slovensku nesúhlasí a až 41,5% opýtaných nevie k tejto otázke zaujať vlastné stanovisko. Súhlas s legalizáciou tzv. „mäkkých“ drog vyjadruje 7,1% mladých ľudí. S legalizáciou najčastejšie nesúhlasia ženy, najstarší respondenti, mladí ľudia žijúci v úplných rodinách a opýtaní, ktorí majú založené vlastné rodiny. Taktiež respondenti disponujúci dostatkom informácií o drogách a mladí ľudia, ktorým tieto informácie sprostredkovali učitelia, vo veľkej miere vyjadrujú nesúhlas s legalizáciou tzv. „mäkkých“ drog na Slovensku.

Komparácia výsledkov

Z porovnávania údajov je zrejmé, že od roku 1999 klesá počet mladých ľudí, ktorí s legalizáciou „mäkkých“ drog na Slovensku súhlasia a súčasne sa znižuje aj počet opýtaných, ktorí sú proti legalizácii. Zároveň sa zvyšuje počet respondentov, ktorí k danému problému nevedia zaujať vlastné stanovisko. Bolo by potrebné, aby o tejto téme boli mladí ľudia dostatočne a objektívne informovaní a aby práve tí mladí ľudia, ktorí ešte nedokážu vyjadriť svoj postoj k tejto závažnej téme, poznali všetky dôsledky, ktoré by legalizácia drog na Slovensko priniesla a podľa toho si utvorili vlastný názor (*tabuľka č. 16*).

Názor na legalizáciu drog	1999	2002	2005
som za legalizáciu	9,0	10,5	7,1
neviem posúdiť	32,8	31,6	41,5
som proti legalizácii	58,2	58,0	51,4

Skúsenosti priateľov respondentov s drogami

Medzi najzaujímavejšie, ale aj najdôležitejšie informácie zamerané na dostupnosť nelegálnych drog pre mladých ľudí patria zistenia o osobných skúsenostiach respondentov a ich priateľov s drogami. Práve v tomto vekovom období sa dospievajúci viac odpútavajú od rodiny a rodičov a hľadajú porozumenie u svojich kamarátov a priateľov. Vplyv rovesníckej skupiny je veľmi silný a mladý človek často práve pod takýmto tlakom siahne po drogách, aj

keď nie je celkom rozhodnutý s nimi experimentovať. Zo zistených výsledkov výskumu zameraných na sledovanie drogových skúseností, ktoré majú priatelia respondentov je zrejmé, že viac ako polovica mladých ľudí vo veku od 15 do 26 rokov má priateľov, ktorí vyskúšali niektorý druh nelegálnych drog.

Skúsenosti s vnútro žilovou aplikáciou drog má 11,6% priateľov mladých ľudí. Drogy vdychovalo 28,4% a 20,4% priateľov ich užilo orálne. Viac ako polovica respondentov má priateľov, ktorí experimentovali s fajčením nelegálnych drog. S týmito mladými ľuďmi sa najčastejšie priatelia muži, opýtaní vo veku od 18 do 22 rokov, slobodní respondenti, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v najväčších mestách a respondenti s trvalým bydliskom v Bratislavskom, Banskobystrickom a Košickom kraji.

Komparácia výsledkov

Porovnanie zistení od roku 1996 ukazuje, že sústavne mierne narastá počet respondentov, ktorých priatelia už vyskúšali nelegálne drogy (bez určenia spôsobu aplikácie drogy do organizmu), aj keď v porovnaní so zisteniami z roku 2002 zostal počet mladých ľudí udržiavajúcich kontakty s týmito osobami na približne rovnakej úrovni (*tabuľka č. 17*).

Respondenti, ktorých priatelia majú skúsenosti s nelegálnymi drogami	1996	1999	2002	2005
% (z výberového súboru)	49,5	55,5	58,2	58,9

Z porovnávaných výsledkov výskumu vyplýva, že od roku 1996 vzrastá počet respondentov, ktorých priatelia vyskúšali všetky uvedené spôsoby aplikácie drogy do organizmu, pričom najvyšší nárast počtu opýtaných je zaznamenaný pri vdychovaní a fajčení drog (*tabuľka č. 18*).

Drogy, ktoré vyskúšali priatelia podľa spôsobu aplikácie	1996	1999	2002	2005
pichajú	7,7	11,3	14,3	11,6
vdychujú	18,1	25,9	27,8	28,4
lieky	18,3	26,7	23,4	20,4
fajčia	44,0	50,5	52,6	55,9

Výsledky výskumu signalizujú pomerne veľkú dostupnosť drog pre mladých ľudí prostredníctvom svojich priateľov, ktorí už drogy vyskúšali a teda vedia, kde sa dajú získať a ich informácie o účinkoch (najmä v začiatkových štádiách experimentovania) nemusia byť objektívne. Zároveň je zistený silný vplyv rovesníckej skupiny, ktorá je často tým

najdôležitejším faktorom ovplyvňujúcim postoje mladých ľudí pri experimentovaní s nelegálnymi drogami.

Osobné skúsenosti respondentov s nelegálnymi drogami

Zo zistených výsledkov výskumu vyplýva, že skúsenosti aspoň s jedným druhom nelegálnych drog priznáva 196 (20,8%) opýtaných, približne 14 (1,5%) mladých ľudí sa odmieta vyjadriť a odpovedá prostredníctvom alternatívy nepoviem a asi 58 (6,1%) respondentov na tieto otázky nereaguje vôbec. S nelegálnymi drogami častejšie experimentujú muži, najstarší respondenti, ateisti, študenti vysokých škôl, mladí ľudia s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 000 do 100 000 a opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho a Bratislavského kraja.

Na základe zistenej štatistickej významnosti je možné konštatovanie, že respondenti, ktorí majú skúsenosti s drogami pochádzajú častejšie z neúplných a doplnených rodín ako mladí ľudia, ktorí drogy ešte nevyskúšali a títo mladí ľudia častejšie uvádzajú, že v ich rodinách existujú zhoršené vzájomné vzťahy. Respondenti, ktorí už vyskúšali drogy patria častejšie medzi fajčiarov, či už pravidelných alebo príležitostných. Títo mladí ľudia vo vyššom počte vyrastajú v rodinách, kde fajčia obidvaja rodičia alebo aspoň jeden z nich. Mladí ľudia, ktorí skúsenosti s drogami nemajú, vo výrazne vyššej miere pochádzajú z rodín, kde nefajčí ani otec ani matka. U opýtaných, ktorí priznávajú skúsenosti s nelegálnymi drogami je zaznamenaná vyššia konzumácia alkoholických nápojov ako u respondentov bez drogových skúseností. Respondenti, ktorí majú skúsenosti s drogami, pijú častejšie pivo a tvrdý alkohol, pričom opýtaní, ktorí drogy ešte nevyskúšali, dávajú prednosť vínu a likérom. Necelá polovica respondentov, ktorí experimentovali s nelegálnymi drogami, sa občas opije a 5,6% z nich sa opíja pravidelne. Ešte nikdy nebolo opitých 10,2% mladých ľudí, ktorí vyskúšali drogy, avšak účinky nadmernej konzumácie alkoholu z vlastných skúseností nepozná až necelá polovica mladých bez drogových skúseností. Taktiež rodičia respondentov, ktorí už experimentovali s nelegálnymi drogami, konzumujú alkoholické nápoje vo výrazne vyššej miere než otcovia a matky mladých ľudí, ktorí skúsenosti s drogami nemajú. Tretina mladých ľudí, ktorí vyskúšali drogy, ešte nikdy nehrala na hracích automatoch, pričom títo mladí ľudia hrajú na automatoch častejšie a to vo všetkých sledovaných frekvenciách ako ich rovesníci bez drogových skúseností. Mladí ľudia, ktorí majú skúsenosti s drogami, sa vo vyššej miere úmyselne vyhýbajú vyučovaniu nielen výnimočne, ale aj často, pričom prioritnými dôvodmi sú najmä využitie vhodnej situácie a nezáujem o vyučovanie. Títo mladí ľudia majú aj viac skúseností so šikanovaním, nielen ako svedkovia, ale aj ako obeť

šikanovania. Respondenti, ktorí vyskúšali drogy, častejšie pociťujú obavy zo sexuálneho styku, z pohlavných chorôb a najmä z AIDS, a to aj z dôvodu striedania sexuálnych partnerov. Mladí ľudia, ktorí experimentujú s nelegálnymi drogami majú viac osobných skúseností s psychickým a fyzickým týraním a nahováraním na sexuálne služby za peniaze ako opýtaní, ktorí drogové skúsenosti nemajú. Respondenti, ktorí majú skúsenosti s drogami častejšie uvádzajú, že majú dostatok informácií o drogách než ostatní mladí ľudia, ktorí vo vyššej miere uvádzajú, že ich táto problematika nezaujíma. Respondenti, ktorí vyskúšali drogy, získavajú najčastejšie informácie od priateľov alebo si ich zisťujú sami, zatiaľ čo opýtaní, ktorí drogové skúsenosti nemajú, ich vo vyššej miere získavajú z masmédií, od rodičov a učiteľov. Mladí ľudia, ktorí už experimentovali s drogami, pripisujú väčšiu škodlivosť pervitínu a LSD, zatiaľ čo respondenti, ktorí skúsenosti s drogami nemajú, pokladajú za nebezpečnejšiu marihuanu a hašiš. Mladí ľudia, ktorí vyskúšali drogy, považujú za najdôležitejšie motívy pre experimentovanie s drogami nuda a osobné dôvody, zatiaľ čo opýtaní, ktorí drogy ešte nevyskúšali, vo vyššej miere zastávajú názor, že dôvodom je najmä ľahká dostupnosť drog a snaha o únik z rodinného prostredia. Respondenti, ktorí majú skúsenosti s drogami, majú aj tendenciu považovať súčasnú drogovú expanziu za veľký a neriešiteľný problém, zatiaľ čo väčšina opýtaných, ktorí s drogami neexperimentovali, sa prikláňa k názoru že ide o celospoločenský problém, ktorý treba okamžite riešiť. Necelá štvrtina opýtaných, ktorí uvádzajú skúsenosti s drogami, by súhlasila s legalizáciou tzv. "mäkkých drog" na Slovensku, zatiaľ čo zo skupiny respondentov, ktorí drogy ešte nevyskúšali, rovnako odpovedá len 2,5% opýtaných. Mladí ľudia, ktorí nemajú skúsenosti s drogami, výrazne častejšie s legalizáciou nesúhlasia než opýtaní, ktorí už drogy vyskúšali. Až 58,9% respondentov výberového súboru má priateľov, ktorí vyskúšali niektorý druh drogy, avšak v skupine respondentov, ktorí majú skúsenosti s drogami má takýchto priateľov až 94,8% opýtaných. Respondenti, ktorí majú skúsenosti s nelegálnymi drogami, majú viac voľného času, avšak sú menej spokojní so spôsobom jeho prežívania, hoci naň vynakladajú viac finančných prostriedkov ako opýtaní, ktorí drogy ešte nevyskúšali. Zároveň sú títo mladí ľudia ochotnejší zmeniť spôsob prežívania svojho voľného času než opýtaní, ktorí s nelegálnymi drogami ešte nikdy neexperimentovali. Z výsledkov výskumu je zrejmé, že respondenti, ktorí vyskúšali drogy, prežívajú svoj voľný čas častejšie ako ostatní v počúvaní hudby, v kaviarňach a pohostinstvách, na diskotékach a v herniach, v partii rovesníkov alebo len pasívne oddychujú, zatiaľ čo opýtaní, ktorí drogy ešte neskúšali, sa vo vyššej miere venujú čítaniu kníh, novín a časopisov, aktívnemu rozvoju svojich záujmov, manuálnej práci alebo navštevujú bohoslužby a kostoly. Respondenti, ktorí majú skúsenosti s drogami, sú

menej spokojní so svojim doterajším životom a vo svojej hodnotovej hierarchii preferujú hodnoty ako mať dost' času na oddych a zábavu a viesť dobrodružný, vzrušujúci život spojený s cestovaním. Opýtaní, ktorí s nelegálnymi drogami ešte nikdy neexperimentovali, sú v rámci svojho rebríčka hodnôt vo vyššej miere orientovaní na rodinu, výchovu detí, pomoc iným ľuďom, na život v mieri, na duchovné hodnoty, vieru v Boha a dostatok znalostí. Opýtaní, ktorí priznávajú drogové skúsenosti, častejšie patria k členom marginálnych skupín mládeže ako sú skinheads, anarchisti alebo narkomani.

Drogy, ktoré sa aplikujú intravenózne vyskúšalo 0,7% respondentov a 3,3% opýtaných má skúsenosti s drogami, ktoré sa vdychujú. Drogy orálne konzumovali 4,3% opýtaných a 21,1% mladých ľudí vyskúšali fajčenie nelegálnych drog. Od roku 1996 je zaznamenaný zvýšený počet experimentujúcich mladých ľudí s každým uvedeným spôsobom užívania drog. Najhoršia situácia je u drog, ktoré sa fajčia, kde je zaznamenaný sústavný stúpajúci trend, pričom u drog, ktoré sa aplikujú vnútro žilovo, vdychujú a konzumujú orálne je zistený miernejší vzostup počtu užívateľov. Pri sledovaní počtu respondentov, ktorí odmietli na otázku odpovedať alebo použili v odpovedi alternatívu nepoviem je od roku 1996 je taktiež zistená stúpajúca tendencia a to vo všetkých spôsoboch aplikácie drog.

Jeden spôsob užívania (bez konkrétneho určenia) drog vyskúšali až tri štvrtiny opýtaných, dva spôsoby konzumácie drog uvádza 17,3% mladých ľudí. Tromi spôsobmi experimentovalo s nelegálnymi drogami 7,1% respondentov a jeden opýtaný vyskúšal dokonca všetky štyri možnosti užívania drog. S viacerými druhmi drog experimentujú najmä muži a respondenti vo veku od 18 do 26 rokov. V porovnaní s rokom 1996 klesá počet mladých ľudí, ktorí vyskúšali jeden a štyri spôsoby užívania drog a mierne stúpa počet opýtaných, ktorí uvádzajú skúsenosti s dvomi a tromi spôsobmi konzumácie nelegálnych drog. Z týchto údajov je zrejmé, že pribúdajú mladí ľudia, ktorí prechádzajú z jedného druhu drogy na ďalší.

Najčastejším vekom, kedy mladí ľudia začínajú s drogami experimentovať je obdobie medzi 15 až 18 rokom, pričom muži majú tendenciu experimentovať s nelegálnymi drogami vo veku nižšom ako je 16 rokov. Oproti zisteniam z roku 2002 stúpol počet respondentov, ktorí experimentovali s nelegálnymi drogami vo veku 14, 15, 17, 18 a 19 rokov. Znížil sa počet opýtaných, ktorí skúšali užívanie nelegálnych drog vo veku 16 a 20 a viac rokov.

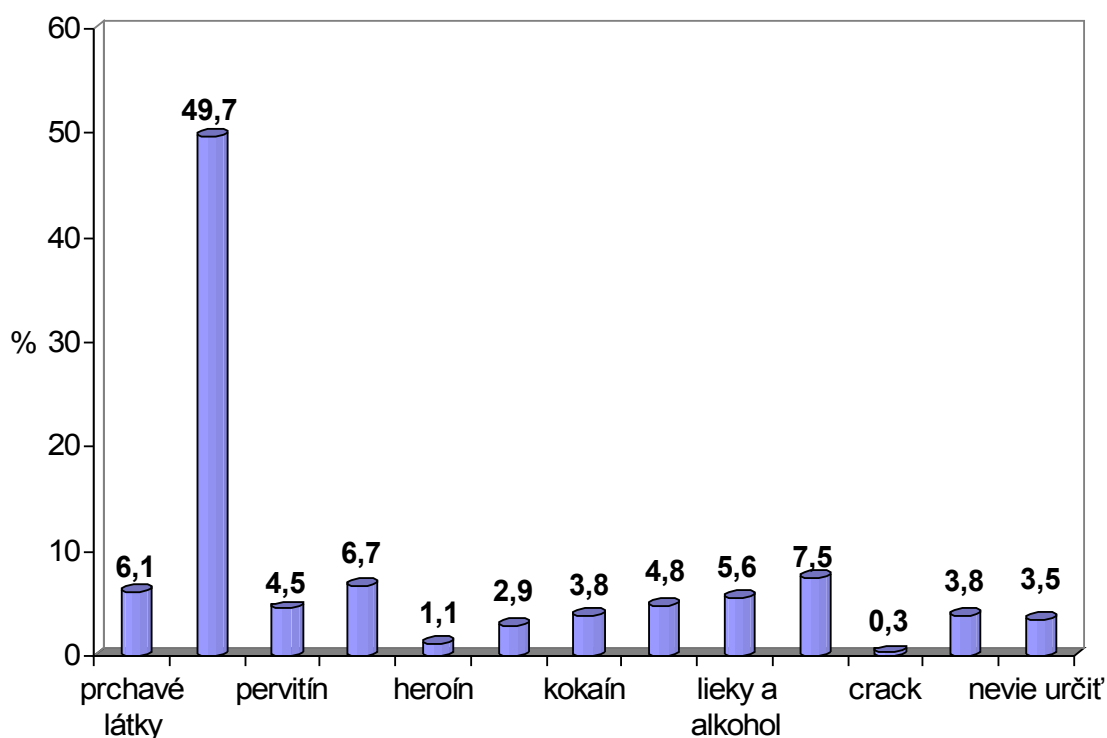
Pri prvom experimentovaní s drogami užili respondenti prchavé látky, marihuanu, pervitín, extázu, kokaín, tabletky, tabletky spolu s alkoholom a hašiš, pričom najčastejšie experimentujú s marihuanou. V omnoho nižšej miere ako po iné roky užívajú prchavé látky, pervitín, tabletky spolu s alkoholom a hašiš, pričom vo veľmi malej miere skúšajú aj extázu, kokaín a tabletky. Pri prvom experimentovaní s nelegálnymi drogami neužil ani jeden opýtaný heroín, LSD a magické huby.

Pri prvom experimentovaní s nelegálnymi drogami získala viac ako polovica respondentov drogu od priateľa a tretine opýtaných ju ponúkol spolužiak. Diler zaobstaral drogu 5,2% mladých ľudí a od neznámej osoby ju získali 2,1% opýtaných. Kolega alebo kolegyňa zaobstarali nelegálnu drogu 1,6% mladých ľudí a od súrodenca a iného príbuzného (bratranec) ju získalo zhodne po 0,5% opýtaných. Porovnanie zistení s údajmi z roku 1996 ukazuje zvýšený počet mladých ľudí, ktorí získali drogu od spolužiaka a zároveň sa znižuje počet mladých ľudí, ktorým ponúkli drogu priatelia. Z údajov je zrejmé, že v oblasti drogovej prevencie je ešte mnoho rezerv a je nutné sa touto problematikou zaoberať najmä v škole formou realizácie celoročných preventívnych programov.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že necelá polovica mladých ľudí drogu dostane zadarmo a viac ako tretina si ju kupuje. Drogu si vypestuje 3,7% opýtaných, 8,0% respondentov ju vymení za iné veci. Mladí ľudia, ktorí získajú drogu od priateľa ju majú najčastejšie zadarmo, zatiaľ čo opýtaní, ktorým ju zaobstará spolužiak si ju kupujú.

Medzi najčastejšie skúšané drogy patrí marihuana, hašiš, extáza, prchavé látky, tabletky spoločne s alkoholom, tabletky, pervitín, kokaín a magické huby. Ostatné nelegálne drogy ako LSD, heroín a crack sú u respondentov skúšané len ojedinele, pričom 3,5% opýtaných nevie určiť druh drogy, ktorú užili (*graf č. 3*).

Druh drogy

Jednorazovo respondenti najčastejšie užili marihuanu (46,4%), prchavé látky (8,9%), hašiš (7,7%) a extázu (7,3%). V nižšej miere uvádzajú mladí ľudia aj konzumáciu tabletiiek spolu s alkoholom (6,1%), tabletiiek (4,9%), LSD (3,7%) a pervitínu (3,3%). Najmenej jednorazových skúseností majú opýtaní s kokaínom a magickými hubami (zhodne po 2,8%), heroínom (0,8%) a crackom (0,4%). Určiť bližšie druh drogy, ktorú užili nedokáže až 4,9% opýtaných. **Opakovane** (teda viac ako päť krát) opýtaní konzumovali najmä marihuanu (56,3%), hašiš a pervitín (zhodne po 7,0%), kokaín a extázu (zhodne po 5,5%), tabletky spolu s alkoholom, tabletky a magické huby (zhodne po 4,7%). V nižšej miere uvádzajú respondenti aj skúsenosti s LSD a heroínom (zhodne po 1,5%) a prchavými látkami (0,8%). Ani jeden opýtaný neuvádza opakované skúsenosti s crackom, avšak 0,8% respondentov nedokáže bližšie identifikovať druh drogy, ktorú užili.

Komparácia výsledkov

Výsledky výskumu ukazujú, že v porovnaní so zisteniami z roku 1999 je zaznamenaný pokles v užívaní prchavých látok, marihuany, heroínu, LSD a tabletiiek. Zvýšil

sa počet opýtaných, ktorí užili pervitín, extázu a kokaín. Zároveň stúpol aj počet mladých ľudí, ktorí nevedia bližšie vyšpecifikovať druh nelegálnej drogy, ktorú užili. Na približne rovnakej úrovni zostáva konzumácia hašišu a cracku. Vzhľadom na skutočnosť, že v predchádzajúcich rokoch nebola zisťovaná konzumácia tabletiiek spolu s alkoholom a magických húb, nie je možné tieto údaje porovnávať.

Hlbšia analýza zistení ukazuje, že marihuana je najfrekventovanejšou drogou za celé sledované obdobie. V rokoch 1999 a 2002 je zhodné poradie troch najčastejšie užívaných drog (marihuana, tabletky a prechavé látky), avšak v tomto roku patria medzi najfrekventovanejšie drogy marihuana, hašiš a extáza.

Väčšina opýtaných neužila za posledný mesiac nelegálnu drogu ani raz, menej ako päť krát za sledované obdobie konzumovalo drogy 19,6% opýtaných, pričom toto štádium užívania drog je možné považovať za tzv. víkendové, príležitostné. Viac ako päť krát užili drogy 9,5% mladých ľudí a 2,1% respondentov nedokázali určiť frekvenciu konzumácie drogy za posledný mesiac. Oproti roku 1999 stúpa počet respondentov, ktorí za posledný mesiac neužili drogu ani raz, avšak zároveň sa zvyšuje aj počet mladých ľudí, ktorí ju konzumovali viac ako päť krát mesačne. Klesá počet opýtaných, užívajúcich drogy menej ako päť krát za mesiac a na približne rovnakej úrovni zostáva počet respondentov, ktorí nevedia určiť frekvenciu konzumácie drog za sledované obdobie.

Viac ako tretina respondentov uvádza, že u nich prevažovali príjemné pocity, 29,5% opýtaných nepokladá tieto pocity za nejaké zvláštne. Konzumácia nelegálnych drog vyvolala veľmi príjemné pocity u 13,7% mladých ľudí. Zaujímavé je zistenie, že 8,9% respondentov hodnotí tieto pocity ako skôr nepríjemné a 5,3% opýtaných ich považuje dokonca za veľmi nepríjemné. So stúpajúcou frekvenciou užívania drog sa zároveň zvyšuje aj počet respondentov uvádzajúcich príjemné a veľmi príjemné pocity. Respondenti, ktorí po konzumácii drog nepocit'ovali žiadne zvláštne pocity alebo ich hodnotili ako nepríjemné, najčastejšie za posledný mesiac nekonzumovali drogu vôbec.

Obavy z drogovej závislosti pociťuje len 3,7% opýtaných a 21,6% mladých ľudí nikdy ani nerozmýšľalo nad tým, že môžu byť aj oni drogovo závislí. Každý desiaty respondent, ktorý má skúsenosti s drogami prezentuje názor, že mu je jedno, či bude drogovo závislý alebo nie. Výsledky výskumu poukazujú na skutočnosť, že opýtaní vo veľkej miere podceňujú nielen nebezpečenstvo drogovej závislosti, ale aj prenosu infekčných chorôb ako je AIDS alebo hepatitída. Zaujímavé je zistenie, že prenosu infekčných chorôb z dôvodu vnútro žilovej

aplikácie drog sa obáva vyšší počet mladých ľudí ako drogovej závislosti, ktorá postihuje všetkých bez ohľadu na spôsob aplikácie drogy.

Ako vyplýva z uvedených zistení, súčasná mládež je vo veľkej miere ohrozená drogami. Za jeden z najvýznamnejších faktorov prevencie drogovej závislosti je považované vhodné rodinné prostredie, v ktorom má mladý človek zabezpečenú primeranú citovú podporu a istotu a hodnotné a zmysluplné využitie voľného času, čo potvrdili aj nami získané výsledky výskumu. Je preto veľmi potrebné vytvoriť mladým ľuďom také možnosti, aby boli plne uspokojené ich záujmy a potreby, čo sa na druhej strane prejaví nielen na psychickej odolnosti a fyzickom zdraví mladej generácie, ale pomôže ju ochrániť aj pred drogami a inými negatívnymi javmi.

Záškoláctvo

Medzi sociálno-patologické javy patrí aj záškoláctvo, čiže úmyselné vymeškávanie vyučovania, ktoré býva často začiatkom a východiskom vzniku ďalších negatívnych javov. Záškoláctvo je charakterizované ako absentérstvo - jav, keď sa žiak úmyselne, bez ospravedlnenia nezúčastňuje vyučovania a zdržuje sa mimo domova (Bakošová, 2002). Pri zisťovaní názorov mladých ľudí na záškoláctvo sa ukázalo, že viac ako polovica opýtaných sa domnieva, že dohliadať na školskú dochádzku detí sú povinní rodičia. Každý piaty opýtaný zastáva názor, že je to každého osobná vec, či chodí do školy alebo nie a približne rovnaký počet mladých ľudí si myslí, že by mala existovať nezávislá sociálna služba, ktorá by zisťovala, kde sa deti v tomto čase zdržujú a prečo nechodia do školy. Len 10,2% opýtaných si myslí, že za pravidelnú dochádzku zodpovedá škola, ktorá by v prípade úmyselného vyhýbania sa vyučovaniu mala postihovať najmä žiakov. Poza školu chodia častejšie muži, žiaci stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť, opýtaní žijúci vo veľkých mestách. Úmyselné vyhýbanie sa vyučovaniu priznávajú vo vyššej miere aj respondenti žijúci v doplnených a neúplných rodinách a v rodinách, kde nie sú vytvorené dobré medziľudské vzťahy. K záškolákovi patria najmä opýtaní, ktorí fajčia a často konzumujú alkoholické nápoje. Štvrtina opýtaných sa prispôsobila partii rovesníkov, 22,0% opýtaných mali strach ísť do školy, pretože nemali splnené školské povinnosti. Každý piaty oslovený mladý človek, uviedol ako dôvod skutočnosť, že vedel, že nebude potrestaný a tak využil túto situáciu a 18,7% opýtaných uvádza, že dôvodom ich záškoláctva bol nezáujem o vyučovanie. Prostredníctvom alternatívy iné priznáva 2,1% mladých ľudí, že mali strach zo spolužiakov. Pre mladých ľudí, ktorí chodia poza školu len výnimočne, je dôvodom najmä strach

z nesplnených školských povinností, pričom pre častých záškolákov je najsilnejší motív nezáujem o vyučovanie.

Šikanovanie

Pod pojmom šikanovanie je chápaný široký okruh prejavov správania sa dieťaťa alebo skupiny detí s cieľom ohroziť, zastrašiť, ponižovať alebo inou formou ublížiť inému dieťaťu alebo skupine detí. Z výsledkov výskumu vyplýva, že 10,9% mladých ľudí má osobné skúsenosti so šikanovaním a 36,4% opýtaných bolo svedkom šikanovania inej osoby. So šikanovaním sa ešte nikdy v živote nestretlo 52,7% respondentov. Až polovica respondentov sa so šikanovaním stretla v škole, pričom už omnoho nižšej miere sa vyskytuje tento negatívny jav na ulici, v rovesníckej skupine, v inom prostredí (výkon vojenskej služby, internáty a domovy mládeže, zamestnanie) alebo doma. Mladí ľudia sa so skúsenosťou šikanovania najčastejšie zveria kamarátovi, rodičom, prípadne si túto negatívnu skúsenosť nechajú pre seba a nepovedia o nej nikomu. Učiteľovi sa podozrieva 13,1% opýtaných, každý desiaty respondent o tomto zážitku porozpráva súrodencom a 3,4% mladých ľudí sa zdôverí niekomu inému z rodiny. Len vo veľmi malej miere využívajú respondenti odbornú pomoc (psychológ, linka dôvery) alebo pomoc odborníka zo školského prostredia (riaditeľ, výchovný poradca). Až 79,3% opýtaných zastávajú názor, že je dôležité bojovať proti šikanovaniu a vinník by mal byť vždy spravodlivo potrestaný. Skeptický postoj k riešeniu tohto problému má 8,4% opýtaných, ktorí tvrdia, že aj tak sa nič nezmení. Spravodlivé potrestanie agresora požadujú najmä ženy, veriaci respondenti a študenti vysokých škôl.

Komparácia výsledkov

Z celkových výsledkov je zrejmé, že od roku 1996 klesá počet mladých ľudí, ktorí šikanovanie nepoznajú. Stúpa počet opýtaných, ktorí sa so šikanovaním stretávajú v škole a na ulici a zároveň sa znižuje počet respondentov, ktorí sú šikanovaní v inom prostredí (vojenská služba, internáty, zamestnanie) a doma. Na približne rovnakej úrovni zostáva počet mladých ľudí, ktorí sa so šikanovaním stretávajú v rovesníckej skupine. (tabuľka č. 19).

Prostredie	1996	1999	2002	2005
škola	18,7	24,3	24,9	29,5
rovesnícka skupina	8,6	7,7	9,2	9,0
domáce prostredie	1,8	1,7	2,1	1,3
ulica	7,5	8,6	8,1	11,7
iné	8,8	9,1	6,9	4,5
nestretol sa	55,4	48,6	48,8	44,0

Prejavy násilia

Syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa je súbor nepriaznivých príznakov v najrôznejších oblastiach stavu a vývoja dieťaťa, i jeho postavenia v spoločnosti, predovšetkým v rodine. Zdravotná organizácia Rady Európy používa na označenie syndrómu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa skratku CAN (Child Abuse and Neglect). Tento syndróm predstavuje zvlášť závažný, multifaktoriálny problém, prejavov a dôsledkov. Jeho podstatou je obzvlášť hrubý, hostilný, odmietavý či ponižujúci prístup k dieťaťu, pod vplyvom ktorého dochádza k vážnemu telesnému alebo psychickému ubližovaniu dieťaťu (Hroncová-Hudecová-Matulayová, 2000).

Najviac informácií z počutia majú mladí ľudia o detskej pornografii a sexuálnom zneužívaní detí, pričom už menej známe sú detská prostitúcia, nahováranie na sexuálne služby za peniaze a psychické a fyzické týranie. Najvyšší počet skúseností z blízkeho okolia uvádzajú respondenti najmä v súvislosti so psychickým a fyzickým týraním detí. Už menej známe je nahováranie na sexuálne služby za peniaze a sexuálne zneužívanie. Najmenej známe z blízkeho okolia sú detská prostitúcia a pornografia. Z vlastnej skúsenosti poznajú mladí ľudia najčastejšie nahováranie na sexuálne služby za peniaze a psychické a fyzické týranie. Už menej vlastných skúseností uvádzajú pri sexuálnom zneužívaní, detskej prostitúcii a detskej pornografii.

Výsledky výskumu potvrdzujú, že mladí ľudia sú vo výrazne vyššej miere informovaní o prejavoch násilia, avšak v prípade psychického a fyzického týrania ako aj nahovárania na sexuálne služby za peniaze stúpa aj počet opýtaných, ktorí takéto prípady poznajú z blízkeho okolia. Klesajúca tendencia vlastných skúseností respondentov je zistená v prípade detskej prostitúcie, sexuálneho zneužívania a nahovárania na sexuálne služby za peniaze. Na rovnakej úrovni zostáva počet respondentov, ktorí z vlastných skúseností poznajú psychické a fyzické týranie detí a detskú pornografiu. Z výsledkov výskumu vyplýva, že sa zvýšila informovanosť mladých ľudí a zároveň sa znižuje počet obetí týchto prejavov násilia.

Problematika sexuálneho správania a partnerských vzťahov

Dospievanie je obdobím radikálnych zmien v organizme aj v osobnosti vyvíjajúceho sa jedinca. Väčšina mladých ľudí sa s týmto problémom úspešne vyrovná, avšak určitá časť mladých ľudí prijíma rizikový spôsob života, často aj s následkami na celý život. Mladí ľudia sa najčastejšie cítia obavy z nedostatku osobnej príťažlivosti, pred osobami opačného

pohlavia, z pohlavných chorôb, zo sexuálneho styku, z AIDS, zo znásilnenia, z neželaného tehotenstva a z homosexuality.

Porovnanie zistení od roku 1996 poukazuje na skutočnosť, že respondenti menej ako po iné roky pociťujú obavy z pohlavných chorôb a v omnoho nižšej miere sa obávajú znásilnenia a neželaného tehotenstva. Mladých ľudí však vo výrazne vyššej miere trápia obavy z nedostatku osobnej príťažlivosti, pred osobami druhého pohlavia a zo sexuálneho styku. Na približne rovnakej úrovni zostávajú u mladých ľudí obavy z AIDS a z homosexuality.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že mladí ľudia sa začali vo vyššej miere zodpovednejšie správať, pričom zníženie obáv z neželaného tehotenstva môže signalizovať aj rozšírenejšie používanie antikoncepčných prostriedkov.

Až 67,8% opýtaných sa AIDS neobáva, pretože tretina respondentov dodržiava pravidlá bezpečného sexu a 36,8% mladých ľudí má svojho stáleho partnera. Obavy z dôvodu striedania sexuálnych partnerov pociťuje 5,5% respondentov a 3,2% opýtaných trápia tieto obavy až v takej miere, že sa boja začať sexuálne žiť. Necelá štvrtina mladých ľudí zatiaľ sexuálne nežije, a preto sa ich tento problém netýka. AIDS z dôvodu striedania sexuálnych partnerov sa obávajú najmä muži, opýtaní vo veku od 23 do 26 rokov, slobodní, mladí ľudia žijúci v doplnených a neúplných rodinách a v rodinách, kde absentujú dobré medziľudské vzťahy. Oproti zisteniam z roku 1996 mierne klesol počet opýtaných, ktorí sa AIDS obávajú z dôvodu striedania partnerov. V podsúbore respondentov, ktorí obavy z AIDS nemajú, je zaznamenaná stúpajúca tendencia u opýtaných, ktorí dodržiavajú pravidlá bezpečného sexu a zároveň sa zvyšuje aj počet opýtaných, ktorí majú stáleho partnera.

Komparácia výsledkov výskumu

Oproti minulým rokom stúpa počet respondentov, ktorí sexuálne žijú a obavy z AIDS nepociťujú (1996: 60,2%, 1999: 61,8%, 2002: 62,8%, 2005: 67,8%), avšak je zistený sústavný mierny pokles počtu opýtaných, ktorí nežijú sexuálnym životom. Oproti zisteniam z roku 1996 mierne klesol počet opýtaných, ktorí sa AIDS obávajú z dôvodu striedania partnerov. V podsúbore respondentov, ktorí obavy z AIDS nemajú, je zaznamenaná stúpajúca tendencia u opýtaných, ktorí dodržiavajú pravidlá bezpečného sexu a zároveň sa zvyšuje aj počet opýtaných, ktorí majú stáleho partnera (*tabuľka č. 20*).

Obavy z AIDS	1996	1999	2002	2005
nemá, praktizuje bezpečný sex	28,3	26,9	25,2	31,0
nemá, má stáleho partnera	31,9	34,9	37,6	36,8
má a bojí sa začať sexuálne žiť	4,0	5,7	4,5	3,2
má, pretože nie je verný	6,3	7,2	6,4	5,5

nemá, pretože sexuálne nežije	29,2	25,3	26,3	23,5
-------------------------------	------	------	------	------

Na základe zistených údajov môžeme konštatovať, že väčšina opýtaných mladých ľudí obavy z AIDS nemá, pretože dodržiava pravidlá bezpečného sexu, prípadne má svojho stáleho partnera. Avšak určité percento mladých ľudí tieto obavy trápia, najmä z dôvodu striedania sexuálnych partnerov. Zistili sme tiež, že mnohí mladí ľudia predčasne začínajú žiť pohlavným životom, a preto by bolo vhodné, aby boli nielen v domácom, ale najmä v školskom prostredí poučení o partnerských vzťahoch a pravidlách sexuálneho spolužitia.

Marginálne skupiny mládeže

Vo vzťahu k mládeži sa často používa aj výraz subkultúra. Podľa P. Ondrejoviča (2000) sa subkultúra od globálnej kultúry líši hodnotami, normami, špeciálnou štruktúrou, prípadne i spôsobom života a správaním sa jej príslušníkov. V dôsledku toho vzniká množstvo rôznych subkultúr mládeže, medzi ktorými nie sú vylúčené ani vzájomné konflikty. Rizikovým rysom pri utváraní mládežníckych subkultúr je potenciálny vznik patologickej sociálnej adaptácie v dôsledku blokovania aspirácií mladých ľudí.

Z týchto dôvodov je vo výskume venovaná pozornosť niektorým mládežníckym subkultúram so snahou zistiť nielen informovanosť mladých ľudí o nich, ale aj ich priamu účasť. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že medzi mladými ľuďmi sú najznámejší členovia hnutia skinheads, drogovovo závislé osoby a členovia náboženských siekt, pričom menej informácií majú opýtaní o príslušníkoch hnutia punk a o anarchistoch. Vo svojom okolí mladí ľudia najčastejšie stretávajú narkomanov a členov hnutia skinheads, už v menšej miere sa dostávajú do kontaktu s príslušníkmi hnutia punk a členmi náboženských siekt. V pomerne malej miere prichádzajú do kontaktu v okolí aj s príslušníkmi hnutia anarchistov. Zaujímavé je zistenie, že priame členstvo v niektorej z marginálnych skupín priznáva len veľmi málo mladých ľudí.

Od roku 1996 klesá počet opýtaných, ktorí sú majú informácie o hnutí punk, skinheads, náboženských sektách alebo o narkomanoch a zvýšila sa informovanosť len o anarchistoch. Na druhej strane vo všetkých prípadoch stúpa počet opýtaných, ktorí príslušníkov marginálnych skupín stretávajú vo svojom okolí, len drogovovo závislé osoby stretávajú vo svojom okolí mladí ľudia menej než v predchádzajúcom období. Zároveň vo všetkých prípadoch klesá počet opýtaných, ktorí priznávajú členstvo v týchto marginálnych skupinách, len v prípade členov hnutia punk sa situácia nezmenila.

Voľný čas

Voľný čas je špecifickou a dôležitou súčasťou života detí, mládeže a dospelých – človeka v každom veku. Je to čas na oddych, rekreáciu, regeneráciu fyzických a psychických síl, uvoľnenie po práci, štúdiu, na spoločenské stretnutia (s kamarátmi, priateľmi, blízkymi ľuďmi) na poznávanie sveta, života, na sebarealizáciu v aktivitách, činnosti podľa vlastných potrieb a záujmov, predstáv, túžob, aspirácií a hodnôt. Voľný čas je prirodzenou súčasťou života, a preto patrí ako prirodzená súčasť do každodenného režimu každého človeka (Kratochvílová, 2004).

Mladí ľudia vo svojom voľnom čase uprednostňujú najmä činnosti pasívneho charakteru ako sú sledovanie televízie, počúvanie rozhlasu, hudby, čítanie novín a časopisov, hry na počítačoch, návšteva kaviarní a pohostinstiev, pasívny oddych a pod. Len v malej miere rozvíjajú svoje záujmy, pričom častejšie sa venujú aktívnemu športovaniu než aktívnemu rozvoju iných záujmov alebo neformálnej záujmovej činnosti. Pomerne málo voľného času venujú čítaniu kníh, manuálnej práci a verejnoprospešnej činnosti, ako aj návšteve športových a kultúrnych podujatí. Za primerané je možné považovať kontakty s rodinou, partnerom a rovesníkmi.

Omnoho viac voľného času ako v predchádzajúcich rokoch venujú mladí ľudia práci s počítačom, programovaniu a sledovaniu internetových stránok. Častejšie aktívne športujú, venujú sa neformálnej záujmovej činnosti, navštevujú bohoslužby a kostoly a pasívne oddychujú. Vo vyššej miere sa venujú aj aktívnemu rozvoju svojich záujmov, počúvaniu rozhlasu a hudby, čítaniu novín a časopisov, stretnutiam s priateľom alebo priateľkou vo dvojici, ale aj návštevám kaviarní a pohostinstiev. Na približne rovnakej úrovni sa stretávajú so skupinou rovesníkov a udržiavajú kontakty s príbuznými v rámci rodiny.

Omnoho menej voľného času ako v predchádzajúcich rokoch trávia návštevou kultúrnych podujatí, ale aj návštevou diskoték a herní. Menej ich zaujíma čítanie kníh, manuálna práca a návšteva športových podujatí. V nižšej miere sledujú televízne vysielanie, a venujú sa verejnoprospešnej práci vo svojom bydlisku. Z uvedeného je zrejmé, že ešte mnoho mladých ľudí neprežíva svoj voľný čas hodnotne a za nedocenené sú považované najmä aktivity tvorivého charakteru zamerané na čítanie a rozvoj záujmov mladých ľudí. Taktiež je dôležité vytvárať pre mladých ľudí podmienky na hodnotné trávenie voľného času, či už priamo na školách alebo v mieste bydliska a finančne ich prispôbiť možnostiam mladých ľudí.

Necelá polovica respondentov si myslí, že majú dostatok voľného času a 10,4% opýtaných uvádza, že majú veľa voľného času. Nedostatok voľného času pociťuje 43,8%

mladých ľudí a 3,4% respondentov tvrdia, že im chýba akýkoľvek časový priestor na realizáciu svojich záujmov. S množstvom voľného času sú spokojnejší muži, mladí ľudia vo veku od 15 do 17 rokov, slobodní a respondenti žijúci v neúplných a doplnených rodinách. Nedostatok voľného času pociťujú najmä ženy, respondenti vo veku od 23 do 26 rokov a opýtaní, ktorí si založili vlastné rodiny. Z celkového porovnania údajov je zrejmé, že klesá počet mladých ľudí, ktorí sú spokojní s množstvom svojho voľného času a zvyšuje sa počet respondentov, ktorým voľný čas chýba.

Mladí ľudia najčastejšie prežívajú svoj voľný čas spoločne s rovesníkmi, s priateľom, priateľkou alebo s rodinnými príslušníkmi, samota vyhovuje len 5,9% opýtaných.

So spôsobom trávenia svojho voľného času je spokojných až 85,7% opýtaných, pričom najspokojnejší sú mladí ľudia vo veku od 15 do 17 rokov, študenti opýtaní, ktorí majú dostatok voľného času a nechýbajú im na jeho trávenie finančné prostriedky. Najmenej spokojní sú mladí ľudia, ktorí majú založené vlastné rodiny, nezamestnaní respondenti a opýtaní žijúci v malých aglomeračných jednotkách a respondenti, ktorí nemajú dostatok finančných prostriedkov.

Zlepšiť svoje prostredie a skvalitniť tak trávenie svojho voľného času je ochotná len necelá tretina respondentov, pričom najčastejšie uvádzajú brigády, budovanie, úpravu a rekonštrukciu športových areálov, detských ihrísk a pod. Ochotnejšie sú ženy, mladí ľudia vo veku od 18 do 26 rokov, vysokoškooláci a respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 000 do 100 000. Mnohí respondenti, hoci netrávia svoj voľný čas zmysluplne, sú s touto situáciou spokojní a nie sú ochotní ju zmeniť.

Približne každý piaty respondent minie na voľnočasové aktivity mesačne sumu do 100,- Sk, necelá polovica mladých ľudí investuje sumu do 500,- Sk a viac ako tretina opýtaných zaplatí za realizáciu voľnočasových aktivít sumu vyššiu ako 500,- Sk, pričom viac ako tretina respondentov túto sumu považuje za nízku, ale ich finančná situácia im nedovolí minúť viac. Z porovnávaných zistení je zrejmé, že od roku 1996 sústavne mierne klesá počet respondentov, ktorí mesačne investujú do voľnočasových aktivít sumu nižšiu ako je 100,- Sk a na približne rovnakej úrovni zostáva počet opýtaných, ktorí za aktivity spojené s prežívaním voľného času zaplatia menej ako 500,-Sk. Zároveň sa sústavne zvyšuje počet mladých ľudí, ktorí vydávajú za voľnočasové aktivity sumy vyššie ako je 500,-Sk mesačne. Príčinou môže byť neustále stúpanie cien a nutnosť mladých ľudí prispôbiť sa po finančnej stránke tomuto trendu často i za cenu redukcie niektorých zaujímavých voľnočasových.

Viac ako polovica opýtaných si myslí, že suma vynaložená na aktivity spojené s realizáciou voľného času je primeraná ich možnostiam a len 3,5% respondentov uvádza, že

suma, ktorú investujú do voľnočasových činností je síce vysoká, ale ich finančnú situáciu im to dovoľuje. Porovnanie výsledkov výskumu poukazuje na skutočnosť, že od roku 1996 mierne klesá počet mladých ľudí, ktorí považujú sumu vynaloženú na voľnočasové aktivity za nízku, ale vyššiu si nemôžu dovoliť investovať a zároveň sa mierne znížil aj počet respondentov, ktorí zastávajú názor, že suma vynaložená na voľnočasové aktivity je vysoká, ale oni si to môžu dovoliť. Bol zistený sústavný mierny vzostup počtu opýtaných, ktorí si myslia, že suma vynaložená na činnosti spojené s realizáciou voľného času je primeraná ich finančným možnostiam.

Postoj k životu

Subjektívne prežívanie životných situácií u mladého človeka, saturácia jeho potrieb a možnosť vlastnej realizácie v súlade s vytvoreným rebríčkom hodnôt často súvisí s jeho postojom k doterajšiemu životu. Veľkú spokojnosť a šťastie pociťuje 16,5% respondentov a 65,4% mladých ľudí si myslí, že život má zmysel a baví ich žiť. Realistickejšie na svet hľadí 13,6% opýtaných, ktorí uvádzajú, že berú život taký, aký je, a snažia sa žiť tak ako sa dá. Medzi pesimistov sa zaraďujú 4,0% respondentov, ktorí nie sú spokojní so svojim doterajším životom a pol percenta opýtaných, ktorí zastávajú názor, že život je nezmysel a najradšej by vôbec nežili. So svojim doterajším životom sú spokojnejšie ženy, najmladší opýtaní, veriaci, respondenti žijúci v úplných rodinách a mladí ľudia, ktorí majú založené vlastné rodiny. K optimistom patria aj respondenti spokojní so svojou finančnou situáciou a kvalitou životnej úrovne.

Komparácia výsledkov

Z podrobnejšej analýzy údajov je zrejmé, že od roku 1999 mierne stúpa počet opýtaných, ktorí sú naladení optimisticky a so svojim životom sú spokojní (1999: 78,0%, 2002: 76,8%, 2005: 81,%). Zároveň klesá počet opýtaných, ktorí hľadajú na život realisticky (1999: 16,2%, 2002: 17,1%, 2005: 13,6%) a znižuje sa aj počet mladých ľudí, ktorí nie sú so svojim doterajším životom vôbec spokojní (1999:5,8%, 2002: 6,2%, 2005: 4,5% - *tabuľka č. 21*).

Postoj k životu	1999	2002	2005
so svojim životom som veľmi spokojný/á	13,4	15,6	16,5
život má zmysel a baví ma žiť	64,6	61,2	65,4
nevidím v živote veľa zmyslu, ale žijem tak ako sa dá	16,2	17,1	13,6
so svojim životom nie som vôbec spokojný/á	5,7	5,7	4,0
život je nezmysel, najradšej by som nežil/a	0,1	0,5	0,5

Zdravý životný štýl

Problematika zameraná na otázky týkajúce sa zdravého životného štýlu poskytuje mladým ľuďom množstvo informácií a rád, ktorých dodržiavanie sa po čase prejaví v celkovej lepšej kvalite života a ozdravení organizmu. Je zaujímavé zistiť, ako v dnešnej dobe, kedy sú mladí ľudia zvlášť ohrozovaní drogovou závislosťou, obezitou, nedostatkom pohybu na čerstvom vzduchu a stresmi, vnímajú tieto rady a podnety. Necelá polovica respondentov sa k problematike zdravého životného štýlu stavia pasívne, pretože 22,8% opýtaných si dobré rady síce vypočujú alebo prečítajú, ale neriadia sa nimi a 24,3% mladých ľudí vyjadruje názor, že tieto rady sú zaujímavé, avšak na ich dodržiavanie nemajú dostatok pevnej vôle. O zmenu svojho doterajšieho životného štýlu sa pokúša 23,5% respondentov 16,8% opýtaných zastáva názor, že oni už majú vytvorený zdravý životný štýl. Pri vytvorení a udržaní si zdravého životného štýlu sú aktívnejšie ženy, najstarší respondenti, abstinenti a mladí ľudia, ktorí majú v rodinách vytvorené dobré vzájomné vzťahy. Z porovnávaných údajov je zrejmé, že zdravý životný štýl si postupne nachádza u mladých ľudí čoraz viac priaznivcov.

Komparácia výsledkov

Pri komparácii získaných výsledkov sme zistili, že stúpol počet respondentov, ktorí majú vytvorený zdravý životný štýl a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí sa v súčasnosti snažia o jeho zmenu. Klesol počet respondentov, ktorí sa k týmto radám stavajú pasívne (1996:62,8%, 2005: 47,1%). Môžeme teda skonštatovať, že zdravý spôsob života si postupne nachádza u mladých ľudí čoraz viac priaznivcov, ktorí sa riadia jeho odporúčaniami (*tabuľka č. 22*).

Zdravý životný štýl	1996	2005
informácie si vypočuje, ale neriadi sa nimi	42,6	22,8
nemá dostatok vôle na zavedenie do života	20,2	24,3
snaha o zmenu svojho životného štýlu	17,1	23,5
má už vytvorený zdravý životný štýl	15,0	16,8
nevie, neuvažuje o tom	5,1	12,6

Hodnotová orientácia mládeže

Hodnoty sú vo všeobecnosti považované za základné životné princípy, ktoré sa podieľajú na utváraní vzťahov jedinca k rôznym stránkam jeho života. Vznik hodnôt je podmienený vzájomnou spätosťou a prepojenosťou procesu ich racionálneho poznávania a

emocionálneho prežívania. Vo svojom celku majú prirodzenú tendenciu k ustálenejšiemu usporiadaniu a tvoria relatívne stabilizovaný hodnotový systém ako akýsi životný program osobnosti, ktorý má funkciu regulačného faktora činnosti. Z celkového rebríčka hodnôt je zrejmé, že pre mladých ľudí majú veľký význam hodnoty spojené s dobrým zdravím a pokojným životom vo vlastnej rodine i v kruhu priateľov. Pomerne veľký význam má pre mladých ľudí život v pokoji a mieri, realizácia v zamestnaní spojená s materiálnym zabezpečením, ale i získavanie znalostí a odpočinok. Z výsledkov výskumu vyplýva, že pre mladých ľudí majú veľký význam duchovné hodnoty zamerané na šírenie krásy, umenia, vieru v Boha a pomoc iným (charita). Keďže uznávajú vysoký status rodiny a manželstva spojený s výchovou detí, existencia v partnerskom vzťahu bez uzatvorenia manželstva nie je pre nich dôležitá a hoci získaniu spoločenského uznania pripisujú pomerne veľkú dôležitosť, nemajú ambície viesť dobrodružný život, realizovať sa v podnikateľskej činnosti ani ovplyvňovať spoločenské a politické dianie.

Muži z ponúknutých hodnôt uprednostňujú materiálne hodnoty spojené s realizáciou v zamestnaní, podnikaní a získavaním spoločenského uznania, zatiaľ čo pre ženy sú prioritné hodnoty zamerané na rodinu, výchovu detí a duchovné bohatstvo spojené s vierou v Boha a charitatívnu pomoc iným.

Pre najmladších respondentov je najdôležitejšie priateľstvo, čas na odpočinok a relaxáciu, dobrodružný život spojený s cestovaním, zatiaľ čo starší opýtaní pripisujú omnoho väčší význam dobrému zdraviu, životu v spokojnej rodine a výchove detí a získaniu dobrého zamestnania. Mladí ľudia vo veku od 18 do 22 rokov preferujú viac hodnoty spojené s realizáciou sa v podnikateľskej činnosti a možnosti ovplyvňovať spoločenské a politické dianie.

Z komparovaných výsledkov výskumu je zrejmé, že v tomto roku si mladí ľudia výrazne viac cenia mať dobré zamestnanie a možnosť realizovať sa v podnikateľskej činnosti a mať veľa peňazí a materiálny komfort, pričom vyšší význam ako po iné roky prikladajú aj hodnotám žiť v spokojnej rodine, v súlade s najbližšími, mať dostatok času na oddych, zábavu a realizáciu záujmov, ale aj šíriť harmóniu, krásu a umenie, veriť v Boha, a pomáhať iným prostredníctvom charitatívnej činnosti. Na približne rovnakej úrovni oceňujú hodnoty dobrého zdravia, znalostí a vedomostí, priateľstva, výchovy detí, smerovania k duchovným hodnotám, ale aj život s partnerom bez uzatvorenia manželstva a snahu ovplyvňovať spoločenský a politický život. Nižší význam majú pre mladých ľudí ľudia hodnoty viesť dobrodružný život, veľa cestovať a získať spoločenské uznanie a žiť v mieri, pokoji a istote.

Sociálno-politická problematika mládeže v SR

Výsledky výskumu

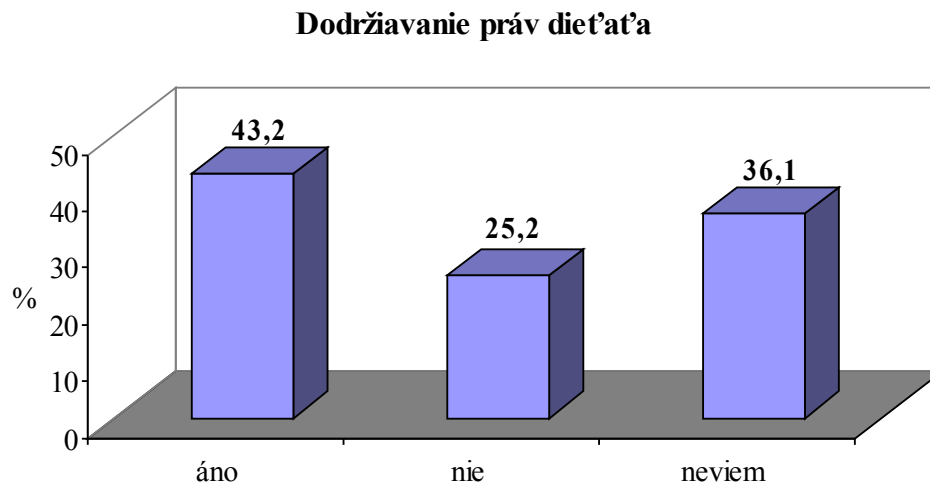
Ak chceme charakterizovať súčasnú mládež musíme ju vnímať v dimenziách doby zasadenú do prostredia spoločnosti a spoločenských pomerov, v ktorej dozrieva. Preto je nevyhnutné poznať spoločenské javy, vzťahy v spoločnosti i názory mladých ľudí na spoločnosť a spoločenské usporiadanie.

Mladí ľudia zaujímajú v štruktúre spoločnosti špecifické postavenie, ktoré bezprostredne súvisí so všetkým, čo pomáha utvárať vedomie a postoje mladých ľudí, ich záujmy, potreby a požiadavky. Mládež ako špecifická spoločenská skupina bude o niekoľko rokov rozhodovať o budúcnosti celej spoločnosti, ale v súčasnosti je jej reálnou súčasťou, ktorá môže ovplyvňovať dianie v spoločnosti. Je dôležité poznať mládež a vytvárať jej podmienky na participáciu na ekonomickom, kultúrnom a sociálnom živote spoločnosti.

V tejto súvislosti na podnet Ministerstva školstva SR Odboru detí mládeže, realizuje Ústav informácií a prognóz školstva, oddelenie analýz a výskumu mládeže, výskumnú úlohu zameranú na analýzu názorov a postojov mladých ľudí na niektoré závažné spoločenské problémy, ako napr. dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa, názory na dôveryhodnosť spoločenských inštitúcií a demokraciu spoločnosti, mieru spoločenskej angažovanosti a úroveň právneho vedomia. Ide o opakovaný celoplošný sociologický výskum v pravidelných trojročných intervaloch pri zachovaní veľkosti výberovej vzorky, jej zloženia i teritoriálneho rozloženia. Tieto skutočnosti, ako aj získané údaje umožňujú zachytiť vývojové trendy zmien v postojoch a názoroch mladých ľudí na aktuálne spoločensko-politické otázky a poskytnúť riadiacej sfére návrhy na riešenie najpálčivejších problémov mládeže.

Súčasťou ľudských práv sú aj práva dieťaťa. Detstvo má nárok na osobitnú ochranu a pomoc a rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých členov, najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a pomoc tak, aby mohla plniť svoju dôležitú úlohu v spoločnosti. Naším cieľom bolo získať poznatky o tom, do akej miery sa mládež stotožňuje s právami detí a všeobecnými ľudskými právami, ako je schopná kriticky sa vyjadriť k ich dodržiavaniu prostredníctvom vlastnej skúsenosti. Poznanie a rovnaké chápanie ľudských práv predpokladá aj ich dodržiavanie, čo je významné najmä v procese sociologickej reflexie občianskych práv a európskeho občianstva pre budúcu generáciu.

Dodržiavanie práv dieťaťa pozitívne hodnotilo 43,2% respondentov. 25,2% oslovených je toho názoru, že práva dieťaťa sa u nás nedodržiavajú. Pomerne vysoké percento (36,1%) respondentov sa nevedelo vyjadriť (graf č.4).

Výsledky potvrdili, že sú to predovšetkým respondenti strednej vekovej kategórie 18-22 roční, ktorí v najvyššom percente (47,2%) deklarujú dodržiavanie práv dieťaťa v našom štáte. Zároveň táto veková skupina najčastejšie zo všetkých skúmaných mladých ľudí pripúšťa aj nedodržiavanie uvedených práv. Ak však sledujeme postoje 15-17 ročných mladých ľudí k danému problému zistíme, že v tejto vekovej kategórii prevláda neschopnosť zaujať stanovisko. Takmer každý druhý oslovený mladý človek tejto vekovej kategórie sa nevedel k problému dodržiavania práv dieťaťa v našom štáte vyjadriť. V skupine najstarších respondentov najviac rezonuje pozitívne hodnotenie dodržiavania práv dieťaťa v našom štáte aj keď vysoké zastúpenie má aj negatívne hodnotenie. V tejto skupine respondentov sa ukázalo najvyššie zastúpenie negatívneho hodnotenia zo všetkých skúmaných mladých ľudí.

Výsledky potvrdzujú aj nasledovné zistenia:

- Najvyššie percento respondentov, ktorí pripúšťajú uplatnenie práv dieťaťa v našom štáte pochádzalo zo študentov vysokých škôl.(38,6%%). Viac ako tretina týchto skúmaných respondentov je presvedčených, že práva dieťaťa sa v našom štáte dodržiavajú.
- Zatiaľ čo u respondentov navštevujúcich gymnáziá a vysoké školy dominuje v odpovediach pozitívny názor na dodržiavanie práv dieťaťa, v skupine žiakov stredných odborných škôl a stredných odborných učilišť prevláda nerozhodné stanovisko a zároveň negatívny postoj k dodržiavaniu práv dieťaťa v našom štáte. Až

takmer 50% žiakov stredných odborných učilíšť bez maturity nevedelo vyjadriť stanovisko.

- Študenti vysokých škôl zároveň najčastejšie (32,9%) prezentovali vo svojich názoroch nedostatočné uplatňovanie práv dieťaťa v našej spoločnosti. U týchto študentov sa výrazne najčastejšie zo všetkých skúmaných respondentov prezentuje negatívny postoj k uplatňovaniu práv dieťaťa. Výsledky potvrdili tendenciu kritickejšieho pohľadu na dodržiavanie práv dieťaťa v závislosti na stúpajúcu výšku vzdelania.

Komparácia výsledkov:

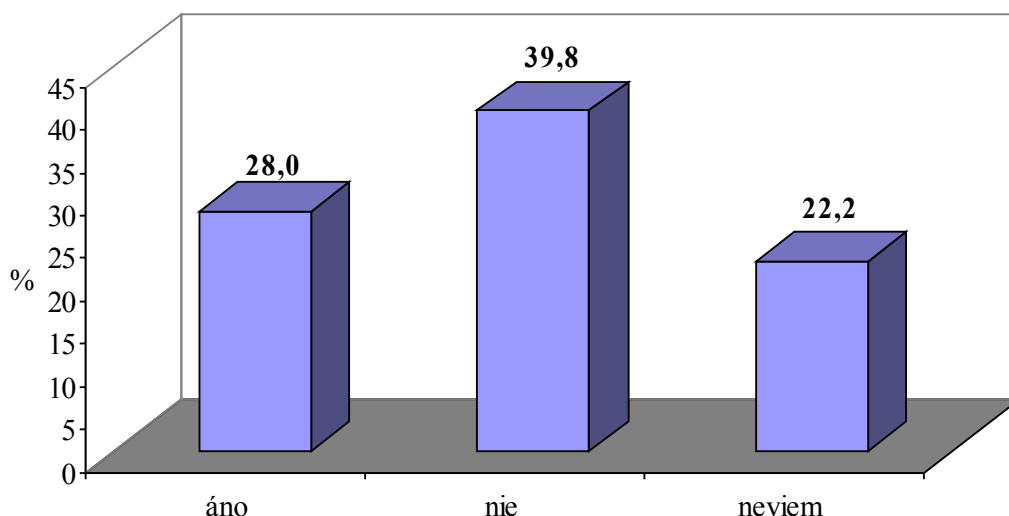
Porovnaním získaných údajov s údajmi za predchádzajúce roky skúmania 1996 až 2002 sa zistila zvyšujúca sa tendencia pozitívneho hodnotenia. Súčasné výsledky potvrdili na jednej strane výrazný nárast kladného hodnotenia dodržiavania práv dieťaťa v našej spoločnosti a na druhej strane mierny pokles záporného hodnotenia. Zaujímavý je aj poznatok, že oproti predchádzajúcim rokom vzrástlo percento tých, ktorí nevedeli k problému zaujať stanovisko. Uvedený jav svedčí o nízkej informovanosti mladých ľudí o právach dieťaťa čo sa prejavilo aj v otázke dodržiavania ľudských práv. (tabuľka č.23).

Dodržiavanie práv dieťaťa	1996	1999	2002	2005
áno	37,1	39,1	34,4	43,2
nie	16	16,9	27,5	25,2
neviem	30,6	32	29,1	36,1

Z konkrétnych práv dieťaťa je podľa názoru skúmaných respondentov najviac dodržiavané právo na meno a štátnu príslušnosť (94,1%), na bezplatné vzdelávanie na základnom stupni (78,9%) a právo na zdravý telesný, mentálny, duchovný a sociálny vývin (76,6%). Najskeptickejší boli mladí ľudia vo vzťahu k právu na ochranu pred násilím, nenávisťou a diskrimináciou (57,7%) a rôznym formám zanedbávania a krutosti (59,0%).

S dodržiavaním ľudských práv je všeobecne u nás spokojných 28,0% respondentov. Opačný názor zastáva 39,8% respondentov, 22,2% sa k dodržiavaniu ľudských práv nevie vyjadriť. (graf č. 5).

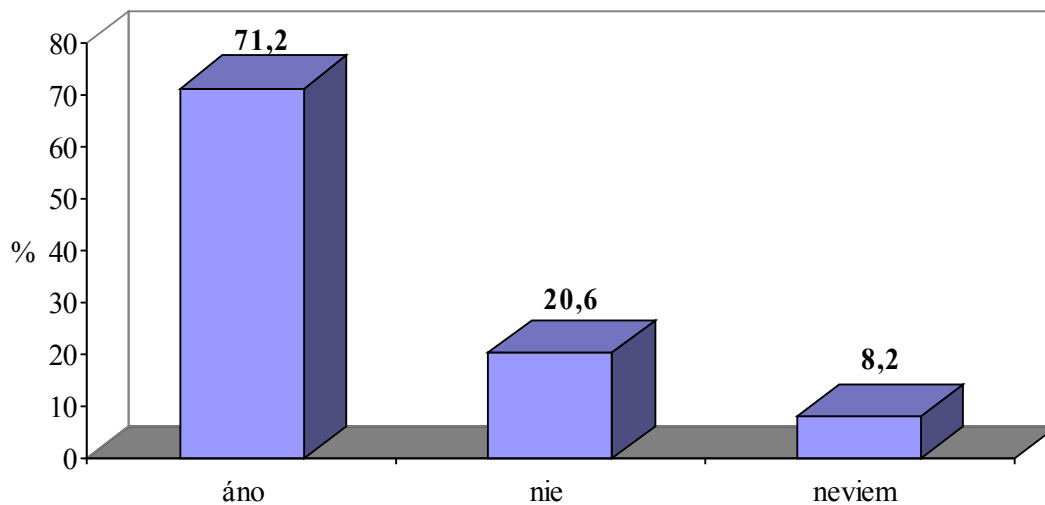
Dodržiavanie ľudských práv

Názor, že v našom štáte sa v dostatočnej miere uplatňujú všeobecné ľudské práva a vytvára sa priestor pre ich propagáciu a výchovu pripúšťajú najčastejšie respondenti vo veku 18-22 rokov, zatiaľ čo staršie vekové kategórie sú v tomto smere skeptickejšie. Sú to predovšetkým mladí ľudia vo veku 23-26 rokov, ktorí až v 40,5% uvádzajú, že sa u nás všeobecné ľudské práva nedodržiavajú a je vytvorený nedostatočný priestor pre výchovu v ich duchu. Uvedenú skutočnosť podporujú aj výsledky vo vzťahu k typu navštevovanej školy. Zatiaľ čo u respondentov stredných odborných škôl dominuje neujasnenosť názoru, skúmaní mladí ľudia navštevujúci gymnáziá a vysoké školy sú v problematike značne skeptickí. Z oboch podsúborov takmer polovica je presvedčených, že u nás sa nevytvára dostatočný priestor na propagáciu a výchovu k ľudským právam. Čím vyššie je vzdelanie skúmaných mladých ľudí, tým vyššie požiadavky sa kladú na spoločnosť v súvislosti s uplatňovaním ľudských práv. Mladí ľudia s nižším vzdelaním tak výrazne častejšie pozitívne vnímajú dodržiavanie ľudských práv a výchovu v ich duchu v našej spoločnosti. Približne každý tretí oslovený so základným vzdelaním prípadne odborným vzdelaním bez maturity je presvedčený, že v našom štáte sa dodržiavajú ľudské práva a vytvára priestor pre výchovu v ich duchu.

Jedným z významných ľudských práv je právo na vzdelanie. V tejto súvislosti sme predložili mladým ľuďom na posúdenie možnosť získať stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie. Stredoškolské vzdelanie považuje za všeobecne dostupné 71,2% mladých ľudí a 20,6% vyjadrilo negatívne stanovisko (graf č.6).

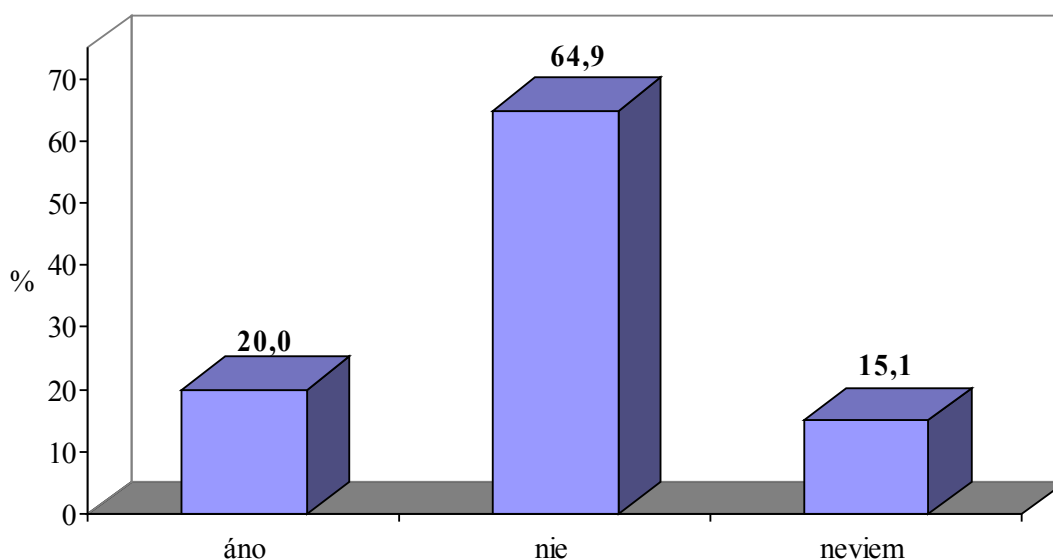
Prístupnosť stredoškolského vzdelania pre všetkých

Rozdielnosť v názoroch na všeobecnú prístupnosť k stredoškolskému vzdelaniu sa prejavila vo vzťahu k výške vzdelania a ekonomickej aktivite. Všeobecne možno konštatovať, že s výškou ukončeného vzdelania rastie optimizmus vo vzťahu k prístupnosti stredoškolského vzdelania širokým vrstvám obyvateľstva. Až takmer 80% respondentov s vysokoškolským vzdelaním je presvedčených, že stredoškolské vzdelanie je všeobecne prístupné. Približne každý štvrtý oslovený mladý človek s odborným vzdelaním bez maturity zastáva názor o nedostupnosti stredoškolského vzdelania pre všetkých. Štatistická závislosť uvedeného javu sa prejavila aj vo vzťahu k ekonomickej aktivite respondentov. Hoci všeobecne prevláda u všetkých podskupín presvedčenie o dostupnosti stredoškolského vzdelania sú to predovšetkým študenti a zamestnanci, ktorí až v 75% vyjadrili pozitívne stanovisko. Každý tretí podnikateľ však o všeobecnej dostupnosti nie je presvedčený.

Výrazne menej priaznivo hodnotia mladí ľudia prístupnosť vysokoškolského vzdelania. Iba 20% mladých ľudí je spokojných s dostupnosťou vysokoškolského vzdelania pre všetkých na základe ich schopností a toto percento oproti predchádzajúcim výsledkom neustále klesá. Až 64,9% je presvedčených, že vysokoškolské vzdelanie nie je rovnako prístupné všetkým a 15,1% sa k problému nevedelo vyjadriť (graf č. 7).

Prístupnosť vysokoškolského vzdelania na základe schopností

Hoci u všetkých skúmaných mladých ľudí výrazne prevláda negatívny postoj k všeobecnému prístupu k vysokoškolskému vzdelaniu sú to najmä žiaci stredných odborných škôl, ktorí v najvyššom percente (82,1%) zdôrazňujú nedostatočné uplatnenie práva na vysokoškolské vzdelanie na základe schopností. Na druhej strane práve žiaci gymnázií najčastejšie (26,8%) poukazujú na rovnaké šance pre všetkých.

Komparácia výsledkov

Ak sledujeme dodržiavanie uvedených dvoch ľudských práv v komparácii s výsledkami v trojročných intervaloch (1996, 1999, 2002, 2005) zistíme, že zatiaľ čo v predchádzajúcich rokoch stúpalo percento mladých ľudí pripúšťajúcich všeobecnú dostupnosť stredoškolského vzdelania, v súčasnom výskume zaznamenávame výrazný pokles pozitívneho vnímania dostupnosti stredoškolského vzdelania. Súčasne neustále klesá počet tých, ktorí zastávajú názor o prístupnosti vysokoškolského vzdelania pre všetkých (*tabuľka č.24, 25*).

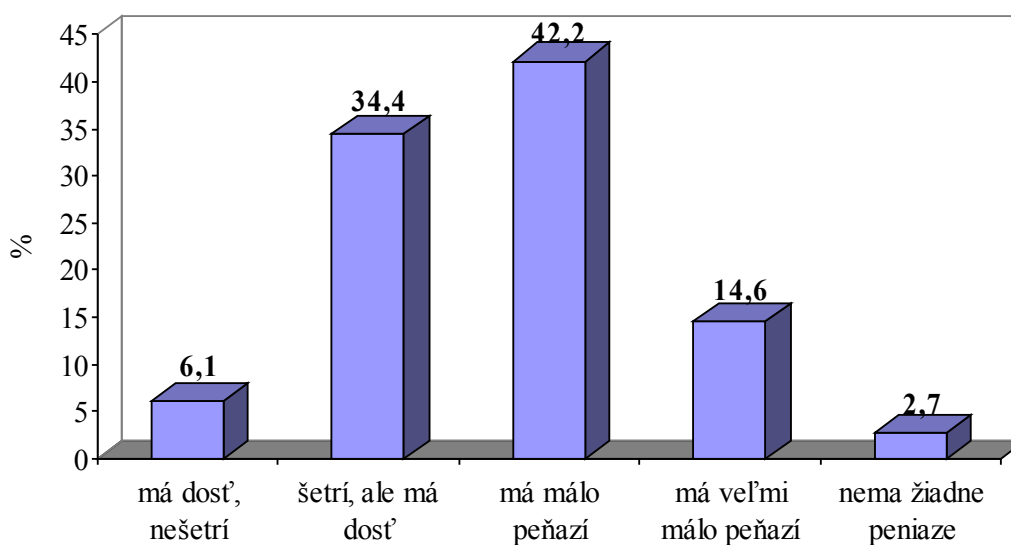
Prístupnosť stredoškolského vzdelania pre všetkých	1996	1999	2002	2005
áno	72,0	75,2	77,9	71,2
nie	16,4	14,2	13,6	20,6
neviem	11,6	10,7	8,5	8,2

Prístupnosť vysokoškolského vzdelania na základe schopností	1996	1999	2002	2005
áno	23,5	21,5	21,0	20
nie	58,2	60,8	65,0	64,9
neviem	18,3	17,7	14,0	15,1

V súvislosti so všeobecnou prístupnosťou vysokoškolského vzdelania nás zaujímali názory respondentov na aktuálnu otázku spoplatnenia vysokoškolského štúdia a jeho vplyvu na kvalitu vzdelávania na tomto stupni vzdelávania. Už nesúhlasné stanovisko 65% oslovených so všeobecnou prístupnosťou vysokoškolského vzdelania naznačuje aj smerovanie názorov na spoplatnenie štúdia na vysokých školách a s tým zvýšenie kvality vzdelávania. Prevažná väčšina oslovených mladých ľudí (70,1%) je presvedčených, že zavedenie školného na vysokých školách nepovedie k zvýšeniu kvality vzdelávania na tomto stupni, pričom kladné stanovisko prezentovalo len 9,8%. A tak spoplatnenie vysokoškolského štúdia by podľa názoru mladých ľudí ešte viac rozdelilo spoločnosť na bohatých a chudobných a znemožnilo by prístup k vzdelaniu všetkým rovnako na základe vedomostí a predpokladov i napriek snahám vlády vytvoriť formou pôžičiek určitý zdroj pre získavanie vyššieho stupňa vzdelania aj pre sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva.

S dodržiavaním ľudských práv v spoločnosti úzko súvisí aj otázka životnej úrovne jej občanov. Je dôležité poznať, v akých materiálnych podmienkach vyrastá naša mládež a ako ona sama hodnotí vlastnú finančnú situáciu. Do skupiny ľudí uvádzajúcich dostatok peňazí sa v našom výskumnom súbore zaradilo 40,5% respondentov. Z nich 6,1% má toľko peňazí, že nemusí šetriť a 34,4% uviedlo, že síce musí šetriť a počítať, ale v podstate má dostatok financií. Takmer každý druhý skúmaný mladý človek však pociťuje nedostatok peňazí, veľa vecí si nemôže dovoliť a približne 15% si nemôže dovoliť takmer nič. Našli sa aj takí (2,7%), ktorí uviedli, že nemajú žiadne peniaze. (graf č. 8).

Finančná situácia

So svojou finančnou situáciou sú najspokojnejší a najčastejšie uvádzajú dostatok peňazí slobodní respondenti vo veku 23 až 26 rokov, študenti vysokých škôl a mladí ľudia žijúci vo veľkých mestách a veľkomestách. Na druhej strane sú to respondenti najmladšej vekovej kategórie, ktorí uvádzali najviac finančných problémov, ďalej mladí ľudia s už založenými rodinami a respondenti z malých miest.

Komparácia výsledkov

Porovnaním súborov za sledované roky sa zistilo, že súčasne nárastom počtu mladých ľudí s nedostatkom peňazí klesá počet tých, ktorí uvádzajú, že majú veľmi málo resp. žiadne peniaze. (tabuľka č. 26)

Finančná situácia	1996	1999	2002	2005
má dost, nešetrí	6,2	4,4	3,9	6,1
šetrí, ale má dost	45,3	42,5	41	34,4
má málo peňazí	28,5	32,3	33,3	42,2
má veľmi málo peňazí	12,7	15,2	16,2	14,6
nema žiadne peniaze	7,3	5,6	5,6	2,7

Človek v spoločnosti tak nie je len pasívnym článkom, ale aktívne zasahuje do správy vecí verejných a tieto primeraným spôsobom podľa svojich síl a možností ovplyvňuje. Mládež tak môže aktívne využívať právo na zhromažďovanie, slobodu prejavu prostredníctvom svojich organizácií, čím sa v konečnom dôsledku formuje jej politické vedomie. Štát ponúka mládeži spoluúčasť na ovplyvňovaní života spoločnosti, spoluzodpovednosť za spoločenský a politický vývoj.

To, aby mladí ľudia prejavovali záujem a snahu aktívne participovať na formovaní občianskej spoločnosti ovplyvňuje aj stupeň dôveryhodnosti jednotlivých dôležitých inštitúcií štátu ako sú: armáda, prezident, cirkev, odbory, policajný zbor, súdy a prokuratúra, Národná rada SR, Vláda SR a mládežnícke združenia. Najdôveryhodnejšia je podľa názoru mladých ľudí armáda a prezident, ktorým vyslovilo dôveru takmer 60,0% respondentov. Približne polovica oslovených mladých ľudí (47,8%) vyjadrila dôveru cirkvi a mládežníckym združeniam (43,5%). Pri ostatných inštitúciách prevláda u mladých ľudí skôr nedôvera. Najvyššiu nedôveru vyjadrili skúmaní respondenti Vláde SR (70,7%), Národnej rade (69,5%) a Policajnému zboru SR (65,2%) Pritom mladí ľudia najviac „vôbec nedôverujú“ Národnej rade SR 32,7% a Vláde SR 30,7%. Výsledky výskumu teda jednoznačne potvrdili skutočnosť, že mladí ľudia prejavujú značnú nedôveru a skepsu voči rozhodovaniu vlády a parlamentu. Z uvedeného hľadiska potom hľadajú na svoju budúcnosť skôr pesimisticky ako optimisticky. Najvyššie percento 35,4% mladých ľudí nevedelo posúdiť práve dôveryhodnosť

voči mládežníckym združeniam. Tento fakt korešponduje s už niekoľkoročnou proklamáciou nízkej organizovanosti mladých ľudí a nedostatočnou informovanosťou o činnosti mládežníckych združení.

Konštatovanie, že činnosť mládežníckych združení nie je našej mládeži známa v želateľne miere, je zrejmé aj z výsledkov hodnotenia dôveryhodnosti mládežníckych organizácií. Až viac ako jedna tretina skúmaných mladých ľudí (35,4%) nevedela k otázke zaujať stanovisko pričom pozitívne možno hodnotiť skutočnosť, že uvedené percento sa neustále znižuje. Takmer polovica respondentov (43,5%) označila mládežnícke organizácie za dôveryhodné a 21,1% im vyjadrilo nedôveru. Možno teda konštatovať, že v názoroch mladých ľudí výrazne dominuje vyjadrenie dôvery mládežníckym združeniam nad nedôverou. Pritom dôveru vyjadrujú najčastejšie najmladší respondenti a so zvyšujúcim sa vekom dôvera voči mládežníckym združeniam klesá a rastie nedôvera. Približne každý štvrtý oslovený mladý človek vo veku 23 až 26 rokov vyjadril mládežníckym združeniam nedôveru. Je zaujímavé, že z uvedenej vekovej kategórie pochádza aj najviac mladých ľudí, ktorí sa k problému dôveryhodnosti mládežníckych združení nevyjadrili

Komparácia výsledkov

Na základe porovnania súčasných výsledkov s výsledkami predchádzajúcich zisťovaní možno konštatovať, že počet respondentov vyjadrujúcich „úplnú dôveru“ a „skôr dôveru“ mládežníckym organizáciám sa zvýšil a tak celkové percento dôverujúcich mladých ľudí zaznamenalo nárast o 6%. Možno teda konštatovať, že v porovnaní s údajmi predchádzajúcich výskumov tak neustále vzrastá dôvera mladých ľudí k mládežníckym organizáciám, čo by predstaviteľov združení detí a mládeže malo motivovať k zlepšovaniu činnosti, propagácie a informovanosti a k pritiahnutiu ešte väčšieho počtu mladých ľudí do aktívnej účasti na živote spoločnosti (*tabuľka č. 27*).

Miera dôvery k mládežníckym združeniam	1996	1999	2002	2005
plne dôverujem	7,6	4,3	4,4	7,9
skôr dôverujem	25,1	26	33,1	35,6
skôr nedôverujem	15	14,7	9,7	14,7
vôbec nedôverujem	10,9	9,6	6,1	6,4
neviem posúdiť	41,4	45,3	46,7	35,4

Angažovanosť mladých ľudí vo veciach verejných sme skúmali prostredníctvom otázok sledujúcich mieru záujmu o politické udalosti u nás, hospodársku situáciu, informácie zo zahraničia a dianie v mieste bydliska. Mládež sa zároveň vyjadrila k svojej účasti na verejnom živote spoločnosti.

Záujem o politické udalosti, hospodársku situáciu, o dianie v mieste bydliska a informácie zo zahraničia považujeme za výrazný prejav spoločenskej angažovanosti mladých ľudí. Veľký záujem o politické udalosti u nás prejavilo 7,4% oslovených mladých ľudí a takmer polovica (44,3%) sa o politické udalosti zaujíma primerane. Každý tretí respondent sa politickým udalostiam venuje málo a 15% im nevenuje žiadnu pozornosť. Možno konštatovať, že s vekom a vzdelaním rastie záujem o politické udalosti. Zatiaľ čo takmer 50% mladých ľudí najstaršej vekovej kategórie uviedlo, že sa o politické udalosti zaujímaj primerane, každý štvrtý respondent vo veku 15-17 rokov im nevenuje vôbec žiadnu pozornosť a polovica sa síce o politické udalosti zaujíma ale len veľmi málo. Rozdiely sa prejavili aj vzhľadom na výšku ukončeného vzdelania a rodinný stav. O politiku sa výrazne častejšie zaujímajú respondenti s už vytvorenými vlastnými rodinami a s vysokoškolským vzdelaním. Približne 20% týchto mladých ľudí sa o politické udalosti zaujíma veľmi a viac ako polovica primerane. Výsledky teda jednoznačne potvrdili fakt, že s výškou vzdelania rastie záujem o politické udalosti v našom štáte. Z toho vyplýva aj skutočnosť, že politické udalosti u nás viac zaujímajú študentov študujúcich na vysokých školách (11,3%) a gymnáziách (8,5%), ako študentov stredných odborných učilíšť (1,2%). Títo študenti až v 27,1% sa o politické dianie u nás nezaujímajú vôbec.

O hospodársku situáciu u nás sa veľmi zaujíma 12,1% mladých ľudí, primerane 46,4% a vôbec viac ako 10%. Opätovne sa potvrdil nárast záujmu s rastom veku respondentov. Respondenti najstaršej vekovej kategórie 23-26 roční v najvyššom percente (14,2 %) sa o hospodársku situáciu u nás zaujímajú vo veľmi vysokej miere, približne každý piaty najmladší respondent sa nezaujíma vôbec a 43,5% len veľmi málo. Rozdiely sa potvrdili aj v súvislosti s pohlavím respondentov. Vyšší záujem o hospodársku situáciu nášho štátu demonštrovali skúmaní muži. Až 65,6% mužov prejavovalo silný záujem o hospodársku situáciu, zatiaľ čo takmer polovica oslovených žien (45%) sa o hospodárstvo krajiny zaujíma málo alebo vôbec. Svoj záujem o hospodárske dianie považuje celkovo 25,8% mladých ľudí za primeraný. Patria sem prevažne mladí ľudia so založenými vlastnými rodinami (58,6%) a zároveň títo až v 17,9% prezentovali silný záujem o hospodárstvo nášho štátu. Štatisticky významná závislosť sa potvrdila aj vo vzťahu k vzdelaniu a ekonomickej aktivite skúmaných mladých ľudí. So zvyšujúcim sa stupňom ukončeného vzdelania opäť priamo úmerne rastie aj záujem o hospodársku situáciu v našom štáte. Takmer tri štvrtiny oslovených respondentov s ukončeným vysokoškolským vzdelaním vyjadrili záujem o hospodársku situáciu a každý štvrtý dokonca prezentoval silný záujem. Pritom takmer 20% mladých so základným vzdelaním sa o hospodárstvo krajiny nezaujíma vôbec. Určité rozdiely sa prejavili aj vo

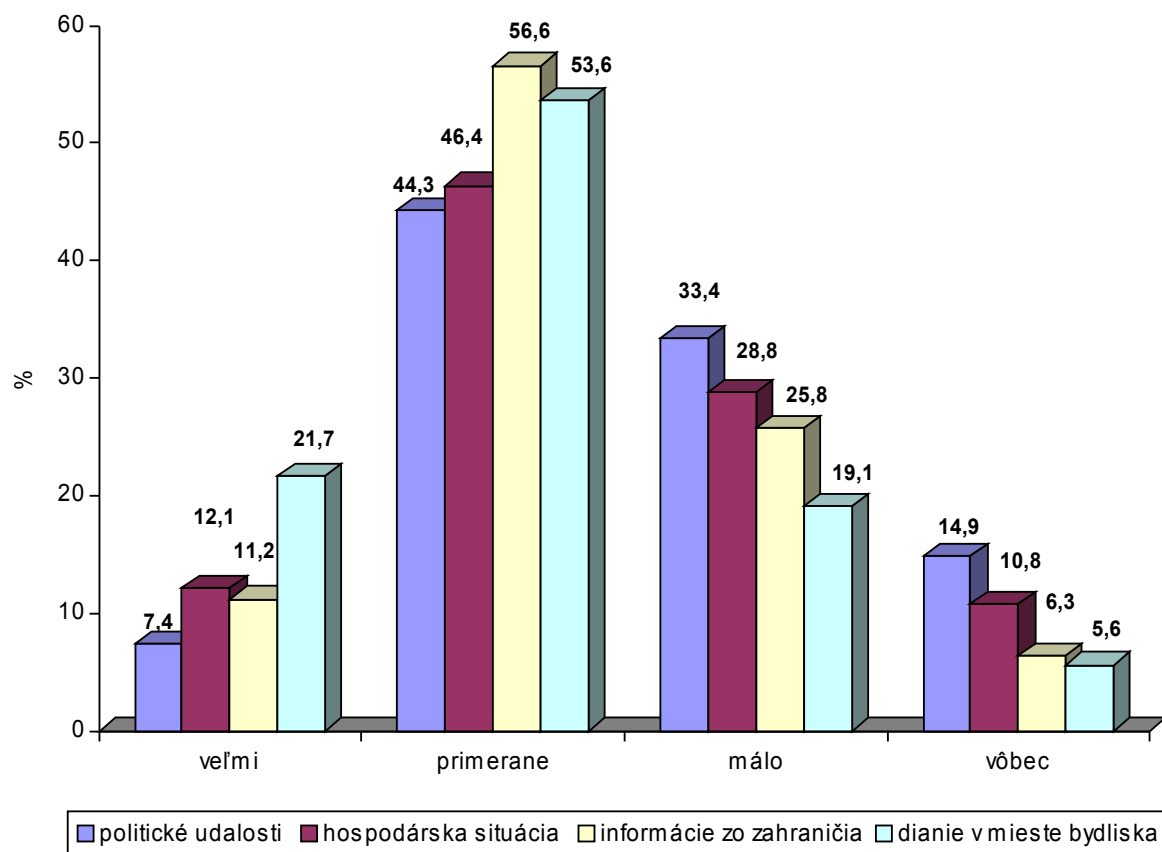
vzťahu k ekonomickej aktivite oslovených. Najviac záujmu vyjadrovali podnikatelia a ženy v domácnosti, teda skupiny mladých ľudí, ktorých sa ekonomická situácia

Záujem o informácie zo zahraničia je u skúmaných respondentov vyšší než záujem o domáce politické udalosti a hospodárske dianie (67,8% a 51,7% a 58,5%). 11,1% mladých ľudí sa o zahraničné informácie zaujíma v zvýšenej miere a takmer 60% hodnotí svoj záujem ako primeraný. Informácie zo zahraničia sú veľmi zaujímavé najmä pre mladých ľudí vo veku 18 až 22 rokov (13,0%) a primeraný záujem vyjadrovali najmä najstarší respondenti (61,5%). Pre najnižšiu vekovú kategóriu je charakteristický nižší záujem. Až tretina z nich sa o zahraničné informácie zaujíma len veľmi málo a 10% vôbec.

Naše zistenia potvrdili, že najväčší záujem prejavili mladí ľudia o dianie v mieste bydliska. Veľmi sa o dianie v mieste bydliska zaujíma až takmer štvrtina všetkých oslovených mladých ľudí najmä však najnižšej vekovej kategórie, prevažne študentov stredných odborných škôl a gymnázií, slobodných a veriacich. O miestne udalosti má primeraný záujem polovica respondentov (53,6%), malú pozornosť im venuje takmer 20% a vôbec žiadnu 5,6% oslovených mladých ľudí. Zaujímavá je skutočnosť, že čím menšie miesto bydliska tým väčší záujem jeho obyvateľov o dianie v meste či obci. Najvyššie percento nezájmu o dianie v mieste bydliska sme zaznamenali u respondentov z Bratislavského (15,4%) a Košického kraja (6,7%).

Záverom môžeme konštatovať, že všeobecne sú preferované odpovede primeraného záujmu vo všetkých oblastiach. Najväčší záujem prejavili mladí ľudia, ako už bolo konštatované, o dianie v mieste bydliska, čo dokumentuje, že miestna komunita a situácia v nej sú pre mladých ľudí mimoriadne dôležité a to bez ohľadu na pohlavie i vzdelanie. (*graf č. 9*)

Miera záujmu o...

Komparácia výsledkov

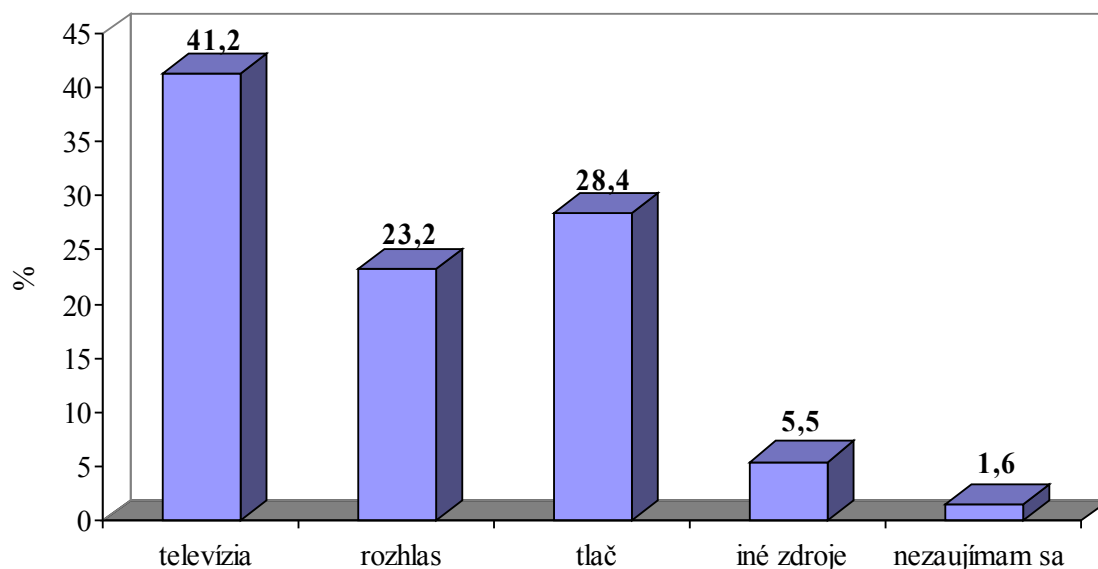
Zistené výsledky za všetky skúmané roky (1996, 1999, 2002 a 2005) potvrdili najväčší záujem mladých ľudí o dianie v mieste bydliska, t.j. priestoru v ktorom mladý človek žije a pracuje. Veľký záujem o toto dianie prejavila až štvrtina oslovených mladých ľudí. Za ním nasleduje záujem o informácie zo zahraničia, hospodársku situáciu doma a najmenší záujem prejavili mladí ľudia o politické udalosti. I napriek tomu záujem mladých ľudí o udalosti hospodárskeho či politického charakteru výrazne prevažuje nad nezaujmom a to za všetky štyri roky skúmania. Zatiaľ čo hodnoty záujmu o politické a hospodárske udalosti oproti výsledkom z rokov 1996, 1999 a 2002 poklesli, záujem mladých ľudí o dianie v mieste bydliska a o informácie zo zahraničia mierne vzrástol. Súčasne výsledky potvrdili aj nárast pomerne slabého záujmu mladých ľudí o politiku nášho štátu. (tabuľka č. 28).

Miera záujmu o politické udalosti	1996	1999	2002	2005
veľmi	12,3	17,0	8,7	7,4
primerane	36,9	49,6	45,7	44,3
málo	35,0	26,0	29,5	33,4
vôbec	15,8	7,4	16,1	14,9
Miera záujmu o hospodársku situáciu	1996	1999	2002	2005
veľmi	13,4	21,0	13,1	12,1
primerane	41,7	48,7	49,2	46,4
málo	33,8	23,1	27,8	28,8
vôbec	11,4	7,1	9,9	10,8
Miera záujmu o informácie zo zahraničia	1996	1999	2002	2005
veľmi	13,7	14,7	15,1	11,2
primerane	45,6	52,4	50,3	56,6
málo	31,8	26,1	26,1	25,8
vôbec	9,0	6,7	8,5	6,3
Miera záujmu o dianie v mieste bydliska	1996	1999	2002	2005
veľmi	22,9	24,7	25,0	21,7
primerane	52,6	50,7	50,2	53,6
málo	19,6	20,2	20,4	19,1
vôbec	4,9	4,2	4,4	5,6

V súvislosti s otázkou zameranou na zisťovanie miery záujmu mladých ľudí o konkrétne udalosti z domova a zo sveta nás zaujímal aj zdroj, z ktorého respondenti získavajú informácie o politickom a spoločenskom živote v našom štáte. Veď vytvorenie si vlastného názoru a postoja k otázke demokracie u našom štáte predpokladá aj zaujímanie sa o spoločensko-politickú situáciu. V otázke preto mali respondenti uviesť zdroj, z ktorého získavajú najviac informácií. Zo získaných odpovedí (2085 odpovedí) 41,2%, volilo ako zdroj informácií televíziu, 28,4,% uviedlo za hlavný zdroj informácií tlač a 23,4% rozhlas. Len 1,6% priznalo, že sa o informácie tohto druhu nezaujímajú. Pri porovnaní získaných údajov s údajmi predchádzajúceho výskumného zisťovania (rok 2002) je zrejmé, že hoci i naďalej televízia zaujíma dominantné postavenie pri získavaní informácií mimoriadne výrazný nárast zaznamenala tlač. Zatiaľ čo v predchádzajúcom výskume informácie získavané z televízie predstavovali takmer 70% a tlač 15% súčasné výsledky potvrdili, že informácie o politickom a spoločenskom živote získavajú oslovení v 41,2% z televízie a v 28,4% z tlače. Výsledky teda potvrdili výraznejšie sa etablovanie tlače ako významného zdroja informácií. Do tejto skupiny respondentov zdôrazňujúcich najmä tlač ako zdroj významný informácií o spoločenskom a politickom dianí u nás patrili najmä muži, študenti stredných odborných

učilišť. Získané výsledky zároveň potvrdili, že zatiaľ čo ženy preferujú média (televíziu, rozhlas) ako zdroj informácií o spoločenskom a politickom živote štátu, u mužov má dominantné postavenie tlač (graf č. 10).

Zdroje získavania informácií o politickom a spoločenskom živote

Komparácia výsledkov

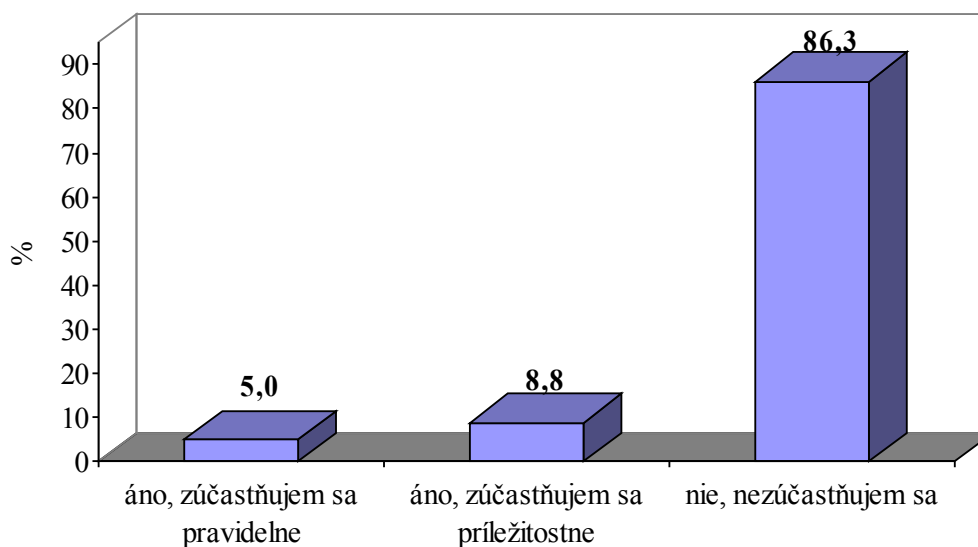
Výsledky výskumu opätovne potvrdili dominantnosť televízie ako hlavného zdroja informácií pre mladých ľudí. Oproti výsledkom z výskumu predchádzajúcich rokov je však, ako už bolo konštatované, zřejmý výrazný nárast dôležitosti tlače pri získavaní informácií a zároveň pokles celkového nezájmu mladých ľudí o informácie z politického a spoločenského života (tabuľka č. 29).

Zdroje získavania informácií o politickom a spoločenskom živote	1996	1999	2002	2005
televízia	52,1	68,0	68,8	41,2
rozhlas	12,5	6,0	5,9	23,2
tlač	25,3	20,5	13,9	28,4
iné zdroje	1,7	1,6	3,1	5,5
nezaujímam sa	8,4	3,9	8,2	1,6

V súvislosti so záujmom skúmaných mladých ľudí o spoločenské a politické dianie v našom štáte a celkovým procesom socializácie mladých ľudí nás zaujímala participácia mládeže na verejnom živote spoločnosti a jej členstvo v politických a mládežníckych organizáciách, stranách a záujmových skupinách.

Výsledky výskumu potvrdili, že až 86,3% respondentov sa na verejnom živote spoločnosti aktívne nezúčastňuje. Pravidelnú účasť uviedlo len 5,0% oslovených mladých ľudí a 8,8% pripustilo, že sa na verejnom živote zúčastňujú príležitostne. So zvyšujúcim sa stupňom ukončeného vzdelania rastie aktivita mladých ľudí vo verejnom živote. Pritom nie je závislá ani od veku, pohlavia či lokality bydliska respondentov (graf č. 11).

Účasť na verejnom živote spoločnosti

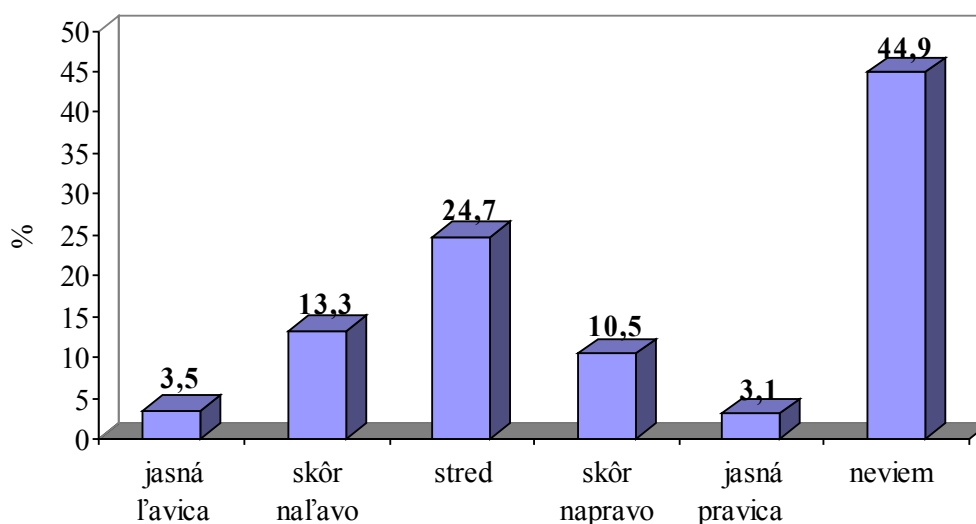

Politickú orientáciu mládeže sme sledovali otázkou, kam by sa respondenti svojimi názormi a postojmi zaradili na stupnici politickej orientácie. Výsledky potvrdili, že takmer polovica oslovených mladých ľudí (44,9%) sa nevedela politicky zaradiť a štvrtina (24,7%) uviedla politický stred. V ostatných odpovediach mala miernu prevahu ľavicová orientácia pred pravicovou (16,8% oproti 13,6%) a to na rozdiel od výsledkov z roku 2002, kedy u mladých ľudí mierne dominovala pravica nad ľavicou. Ak však sledujeme len skupinu respondentov politicky zaradených na stupnici zistíme, že každý druhý oslovený volil politický stred, približne 21% skôr naľavo a 18,8% skôr napravo. Takmer 7% mladých ľudí volilo jasnú pravicu a 3,8% jasnú ľavicu. Potvrdil sa tak fakt, že hoci jednoznačne pravicovo orientovaných mladých ľudí je viac ako jednoznačne ľavicových, celkovo mladí ľudia demonštrovali svoj príklon skôr k ľavici ako pravici.

So stúpajúcim vekom rastie schopnosť politického začlenenia sa mladých ľudí. Do skupiny politicky nezaradených patrilo až 63,3% 15-17 ročných respondentov, 45,8% mladých vo veku od 18 do 22 rokov a 31,6% najstarších respondentov. So stúpajúcim vekom rastie počet mladých ľudí ľavicovo i pravicovo orientovaných i tých, ktorí zvolili politický stred. Výsledky respondentov zaradených na politickej stupnici vo vzťahu k typu navštevovanej

školy dokumentujú, že politický stred volilo najviac (56,3%) študentov gymnázií, ľavicovo orientovaní sú najmä študenti stredných odborných škôl (34,3%), zatiaľ čo študenti vysokých škôl sa prikláňajú skôr k politickej pravici. Títo mladí ľudia zároveň najčastejšie zo všetkých volili jasnú pravicu (12,1%). (graf č. 12).

Zaradenie sa na stupnici politickej orientácie

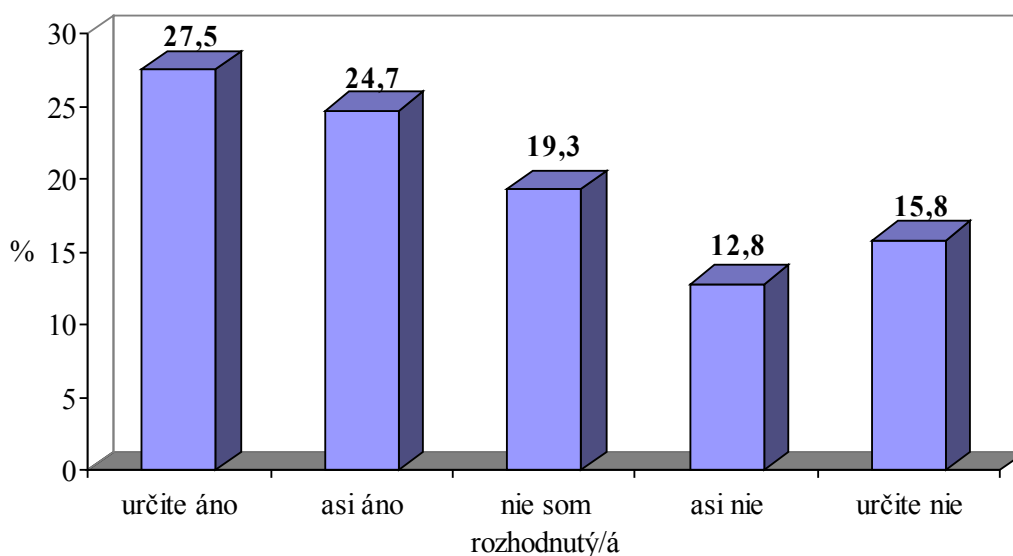
Komparácia výsledkov

Komparáciou údajov o politickej orientácii mládeže za roky 1996, 1999, 2002 a 2005 sa potvrdila vzrastajúca schopnosť mladých ľudí sa politicky zaradiť a s tým súvisiaci zvyšujúci sa záujem mladých ľudí o politické dianie u nás. Výraznejší nárast zaznamenala u skúmaných mladých ľudí politická ľavica (takmer o 3,3%) a to najmä orientácia skôr naľavo a zároveň politický stred. Uvedené skutočnosti úzko súvisia s celkovou politickou situáciou v spoločnosti (tabuľka č. 30).

Zaradenie sa na stupnici politickej orientácie	1996	1999	2002	2005
jasná ľavica	4,8	3,4	3,8	3,5
skôr naľavo	5,5	9,6	9,7	13,3
stred	21,8	30,3	22,7	24,7
skôr napravo	8,4	10,7	11,4	10,5
jasná pravica	7,3	4,5	3,8	3,1
neviem	48,5	41,5	48,6	44,9

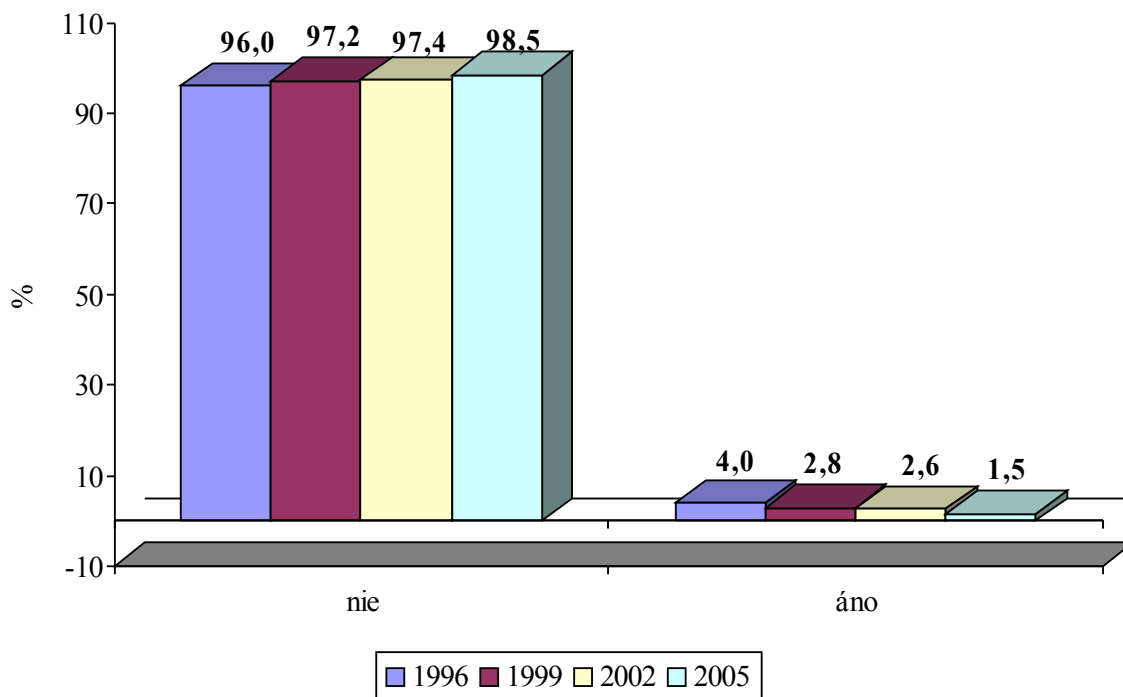
V tejto súvislosti nás zároveň vo výskume zaujímalo, či by sa skúmaní respondenti zúčastnili na voľbách v prípade, že by sa konali budúci týždeň. Približne 28% mladých ľudí potvrdilo jednoznačný súhlas s účasťou na prípadných voľbách, 24,7% by s najväčšou pravdepodobnosťou išli voliť, avšak každý druhý oslovený zaujal nerozhodné stanovisko. Dôležité je zistenie, že približne 15% mladých ľudí nášho výskumného súboru by sa volieb určite nezúčastnilo a 12,8% pripúšťa skôr neúčasť ako účasť. Zistené skutočnosti v porovnaní s výsledkami za rok 2002 potvrdili takmer identické výsledky. Zároveň však mierne vzrástol počet tých, ktorí potvrdili jednoznačnú účasť i tých, ktorí by sa volieb určite nezúčastnili. (graf č. 13).

Účasť mladých ľudí na voľbách

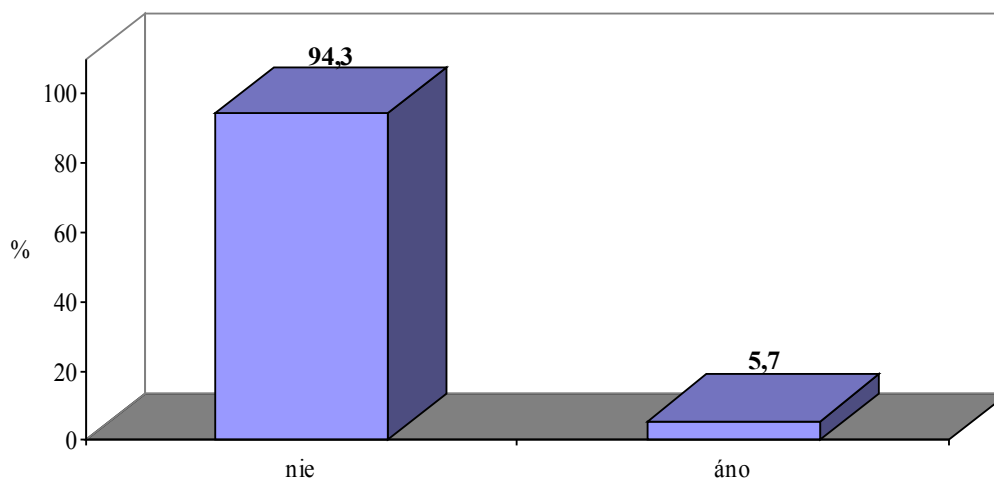
Súčasne s politickou orientáciou a účasťou na prípadných voľbách sme vo výskume sledovali aj participáciu mladých ľudí v politických stranách a hnutiach. Z nášho výskumného súboru bolo 1,5% členom politickej strany a toto percento oproti výsledkom z predchádzajúcich rokov neustále klesá. Výsledky kontinuálneho sledovania členstva mladých ľudí v politických stranách a hnutiach tak zaznamenávajú permanentný pokles (graf č. 14).

Členstvo v politických stranách, hnutiach

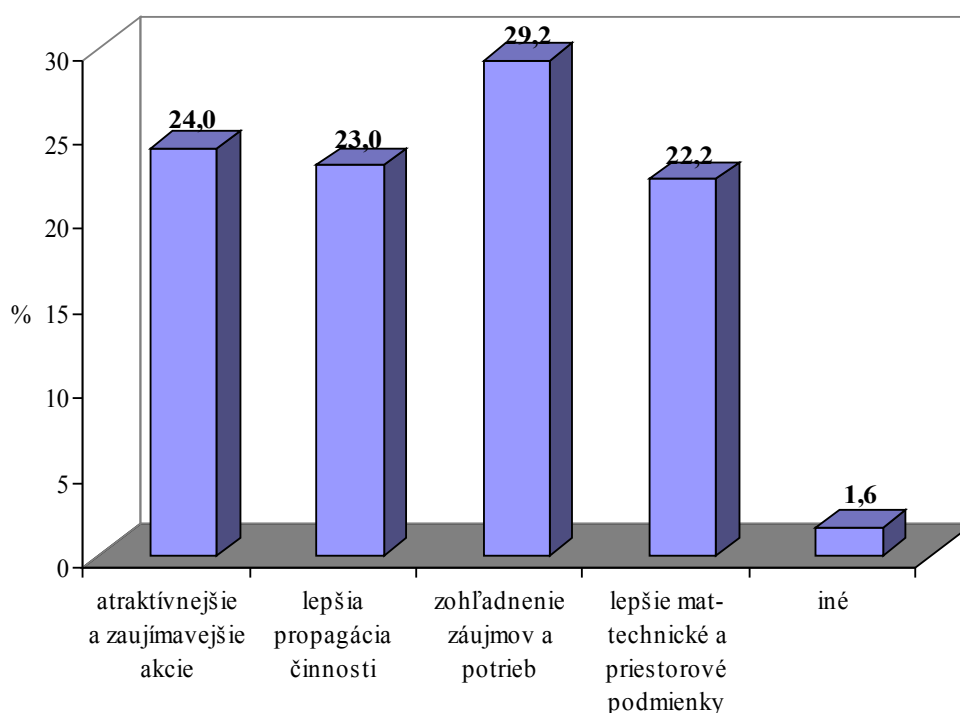
Členstvo v mládežníckych organizáciách resp. záujmových združeniach uviedlo 5,7% mladých ľudí a zistené percento je na úrovni minulého výskumného zisťovania. Je zrejmé, že proces individualizácie sa v tejto oblasti prejavuje nízkou účasťou mládeže na spoločnom a politickom živote (graf č. 15).

Členstvo v mládežníckych organizáciách

Zistené opätovne nízke percento členstva v politických a mládežníckych organizáciách potvrdilo už existujúci fakt, že u mladých ľudí celkovo prevláda nízka spoločenská angažovanosť. Príčin nízkeho záujmu o činnosť mládežníckych organizácií, resp. záujmových združení, je niekoľko. V rámci možností sme sa snažili zistiť, čo by podľa mladých ľudí najviac prispelo k spopularizovaniu činnosti mládežníckych organizácií. Každý tretí respondent sa domnieva, že je potrebné dôslednejšie zohľadňovať potreby a záujmy mladých ľudí, takmer štvrtina mladých ľudí zdôrazňuje predovšetkým atraktívnejšie a zaujímavejšie akcie, 22,2% poukazuje na nutnosť zlepšenia materiálno-technických a priestorových podmienok a 23% kladie dôraz na lepšiu propagáciu činnosti mládežníckych združení. Určité rozdiely v preferovaní konkrétnych spôsobov spopularizovania činnosti mládežníckych organizácií sa potvrdili vzhľadom na vek a veľkosť bydliska skúmaných respondentov. (graf č. 16).

Možnosti spopularizovania činnosti mládežníckych organizácií

Možno konštatovať, že najmladší respondenti veľmi intenzívne pociťujú nedostatok atraktívnosti podujatí a akcií organizovaných mládežníckymi združeniami. Podľa ich názoru tak až každý tretí mladý človek tejto vekovej kategórie by na spopularizovanie činnosti volil zvýšenie atraktívnosti a zaujímavosti akcií. Staršia a najstaršia veková kategória skúmaných

mladých ľudí poukazuje na nedostatočné zohľadňovanie záujmov mladých a v tejto súvislosti až 32% zdôrazňuje potrebu dôslednejšieho zohľadňovania záujmov pri činnosti mládežníckych organizácií. Približne každý štvrtý oslovený mladý človek vo veku od 23 do 26 rokov je presvedčený, že zlepšenie materiálno-technických a priestorových podmienok pre činnosť sú tým impulzom, ktorý by prispel k spopularizovaniu činnosti mládežníckych združení a pritiahol by do ich činnosti viac aktívnych členov z radov mládeže. Diferenciácie vo vzťahu k veľkosti bydliska poukázali na skutočnosť, že zatiaľ čo respondenti z najmenších miest a obcí (do 2000 obyvateľov) najčastejšie poukazujú na potrebu dôslednejšieho zohľadňovania záujmov mladých, respondenti z veľkých lokalít zdôrazňujú najmä lepšiu propagáciu činnosti (33,6%) a zlepšenie materiálno-technických a priestorových podmienok pre činnosť (27,3%). Z výsledkov je teda zrejme, že zatiaľ čo v malých mestách je jednou z hlavných príčin nízkeho záujmu o činnosť mládežníckych združení nízka atraktivita akcií vo veľkých mestách sú dôvodom najmä nevyhovujúce materiálne a priestorové podmienky. Je teda na mládežníckych združeniach aby zvýšením atraktívnosti akcií a podujatí a zlepšením informovanosti pritiahli do svojej činnosti viac aktívnych členov, ale aj na spoločnosti, aby vytvárala vhodné podmienky pre činnosť občianskych združení detí a mládeže a pre participáciu mladých ľudí na živote spoločnosti v súlade s cieľmi Akčného plánu politiky mládeže na rok 2005. Veď jednou z prioritných úloh v politike mládeže v roku 2005 je podpora a zvyšovanie úlohy mládežníckych organizácií pri rozvoji demokratickej participácie mladých ľudí.

Komparácia výsledkov

Výsledky preferencie názorov na spopularizovanie činnosti mládežníckych organizácií za roky 1996, 1999, 2002 a 2005 sú v podstate totožné. K rozdielom došlo len v súvislosti s poradím jednotlivých foriem. Súčasní mladí ľudia väčší dôraz kladú na zlepšenie propagácie činnosti a menej pociťujú potrebu zlepšenia podmienok pre samotnú činnosť združení.. Je teda na nich, aby práve atraktívnejšími a zaujímavejšími akciami dostatočne zohľadňovali záujmy a potreby mladých ľudí a pritiahli viac mladých ľudí do aktívnej participácii na živote spoločnosti. Je potrebné sústrediť pozornosť na propagačnú činnosť jednotlivých občianskych združení, na koordináciu ich činností s ostatnými subjektami tretieho sektora, ktoré pracujú s deťmi a mládežou, nakoľko sa táto činnosť na miestnej úrovni prirodzene prelína a ovplyvňuje (*tabuľka č. 31*).

Možnosti spopularizovania činnosti mládežníckych organizácií	1996	1999	2002	2005
atraktívnejšie a zaujímavejšie akcie	29,5	24,2	23,5	24,0
lepšia propagácia činnosti	18,2	21,4	19,7	23,0
dôslednejšie zohľadnenie záujmov a potrieb mladých ľudí	32,7	27,5	31,0	29,2
lepšie materiálno-technické a priestorové podmienky	16,8	25,2	23,2	22,2
iné	2,9	1,7	2,6	1,6

Spoločenská angažovanosť mládeže predpokladá vytvoriť v spoločnosti také podmienky, aby názor mladých ľudí na riešenie súčasných problémov bol akceptovaný a následne realizovaný. Aktivita ľudí a záujem o problémy spoločnosti sa znižuje ak strácajú presvedčenie o možnosti riešenia problémov spoločnosti. Týmito problémami môžu byť javy v spoločnosti, ktoré u mladých ľudí vytvárajú pocity ohrozenia. O tom, ktoré z nasledujúcich problémových oblastí vyvolávajú u mládeže najväčší pocit ohrozenia dokumentujú nasledovné otázky. Respondentom sme predložili dva zoznamy. Z prvého mali vybrať maximálne tri oblasti, ktoré najviac znepokojujú mladých ľudí v mieste bydliska. Na základe 2530 odpovedí sa zistilo, že našu mládež v mieste bydliska najviac znepokojuje bytová situácia 16,2%, ďalej kriminalita 15,7% a služby 13,3%. Za nimi nasleduje zdravotná starostlivosť a životné prostredie so zhodným percentom 12,9%. Zaujímavá je skutočnosť, že problém drog nepredstavuje pre mladých ľudí jeden z najväčších problémov a dostal sa až na siedme miesto poradia. Za ním sa nachádza už len školstvo a iné neuvedené oblasti problémov. Mládež tak najmenšie obavy vyjadrila z problémov v oblasti školstva

Komparácia výsledkov

Porovnaním získaných údajov s výsledkami výskumu z roku 2002 sa zistilo, že oproti predchádzajúcim výsledkom prioritu v obavách súčasných mladých ľudí majú predovšetkým existenčné otázky spojené najmä so zabezpečením vlastného bývania. Obavy zo zlej bytovej situácie, zvyšujúcej sa kriminality a zhoršovania životného prostredia to sú hlavné oblasti problémov mladých ľudí. A tak zatiaľ čo v predchádzajúcom výskume najčastejším zdrojom obáv mladých ľudí bola zdravotná starostlivosť, súčasní mladí ľudia jej neprípisujú takú dôležitosť. Spolu s obavami o životné prostredie sa umiestnila podľa názoru respondentov na 4.-5.mieste v poradí. Problém drog je už stabilne spolu so školstvom na jednom z posledných miest obáv mladých ľudí. V prípade drogových závislostí, si mladí ľudia ešte nedostatočne uvedomujú, že drogy nie sú len celosvetovou hrozbou, ale predstavujú významnú hrozbu aj na miestnej úrovni a veľmi úzko súvisia práve s miestnou a celospoločenskou kriminalitou (*tabuľka č. 32*).

Oblasti ohrozenia v mieste bydliska		1999		2002	
1.	bytová situácia	19,4	1.	zdravotná starostlivosť	17,4
2.	kriminalita	18,9	2.	kriminalita	17,1
3.	zdravotná starostlivosť	15,2	3.	bytová situácia	16,7
4.	doprava	9,5	4.	životné prostredie	11,6
5.	životné prostredie	9,5	5.	služby	9,7
6.	služby	9,1	6.	doprava	8,8
7.	drogy	8,5	7.	drogy	8,2
8.	školsťvo	6,5	8.	školsťvo	8,1
9.	iné	3,4	9.	iné	2,4

	2002	
1.	bytová situácia	16,2
2.	kriminalita	15,7
3.	služby	13,3
4.	zdravotná starostlivosť	12,9
5.	životné prostredie	12,9
6.	doprava	10,8
7.	drogy	8,7
8.	školsťvo	7
9.	iné	2,6

Podľa názoru takmer štvrtiny (22,5%) mladých ľudí je mierový život na Zemi najviac ohrozovaný chorobami a epidémiami, znečisťovaním životného prostredia (20,5%) a medzinárodným terorizmom (18,4%). Za nimi nasleduje ničenie prírodných zdrojov (12,7%), nezamestnanosť (10,1%) a obchod s drogami (7,4%). Získané výsledky potvrdzujú fakt, že síce medzinárodný terorizmus predstavuje veľkú hrozbu života na Zemi, avšak mladí ľudia si uvedomujú aj veľkosť skrytej hrozby pre ľudstvo, ktorou sú prírodné katastrofy, znečisťovanie životného prostredia a ničenie svetových prírodných zásob. A tak ako dokumentujú výsledky mladí ľudia nemyslia len na seba ale veľmi citlivo sa stavajú k otázkam životného prostredia. Najmenšie obavy vyjadrili mladí ľudia z nacionalizmu ale zároveň aj z hrozby etnických konfliktov.

Komparácia výsledkov

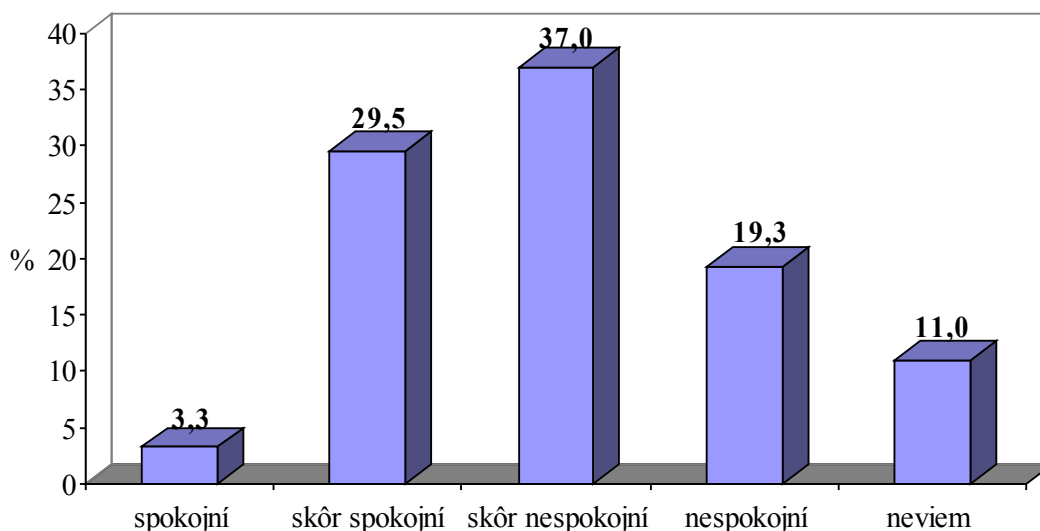
Získané výsledky v porovnaní s predchádzajúcimi dokumentujú aktualizáciu hrozby spojenej s problémami životného prostredia ako je znečisťovanie životného prostredia a ničenie svetových prírodných zdrojov, nárast hrozby chorôb a epidémii, čo úzko súvisí s prírodnými katastrofami, ktoré v poslednom období zasiahli rôzne oblasti sveta. A práve tým sa mierne do úzadia dostala hrozba medzinárodného terorizmu. (tabuľka č.33).

Oblasť hrozenia mierového života na Zemi	1999	2002	2005
choroby a epidémie	11,6	10,1	22,5
nezamestnanosť	10,9	11,6	10,1
znečistenie životného prostredia	12,9	10,1	20,5
etnické konflikty	20,1	17,8	6,3
medzinárodný terorizmus	13,2	25,4	18,4
nacionalizmus	11,0	8,1	2,1
ničenie svetových prírodných zásob	8,7	6,6	12,7
obchod s drogami	11,5	10,3	7,4

Demokratická forma vlády v moderných štátoch je založená na tom, že občania si slobodne zvolia politických predstaviteľov, ktorí ich následne zastupujú. Táto forma vlády umožňuje aj priamu účasť občanov na tvorbe, vykonávaní a kontrole štátnej politiky a orgánov štátu.¹

Vo výskume nás zaujímalo, ako sú mladí ľudia spokojní s úrovňou demokracie v našom štáte. Spokojnosť s úrovňou demokracie vyjadrilo 32,8% skúmaných respondentov. Väčšina mladých ľudí však vyjadrila nespokojnosť (56,3%) a 11,0% nevedelo vyjadriť svoj názor (graf č.17)

Miera spokojnosti s úrovňou demokracie

Spokojnosť s demokraciou v našej spoločnosti vyjadrili viac ženy ako skúmaní muži. Na druhej strane sú to najmä muži, ktorí zo súboru respondentov vyjadrujúcejich jednoznačnú nespokojnosť s uplatňovaním demokracie v našom štáte častejšie až v 52,5% zaujali tento

¹ Sopóci, J.: Politika a spoločnosť, Bratislava, SOFA, 1998

postoj. Hoci všeobecne, ako už to bolo konštatované, prevláda u mladých ľudí nespokojnosť s úrovňou demokracie u nás, sú to najmä študenti vysokých škôl, ktorí najčastejšie vyjadrovali spokojnosť (58,1%). U týchto respondentoch tak prevláda pozitívne hodnotenie demokracie u nás nad negatívnym. Na druhej strane žiaci gymnázií až v 62,0% vyjadrovali vo svojich odpovediach nespokojnosť. Prevládanie nespokojnosti nad spokojnosťou je tak príznačné pre všetky podskupiny žiakov s výnimkou už spomínanej skupiny študentov vysokých škôl. Je teda zrejmé, že výška vzdelania pozitívne vplýva na hodnotenie úrovne demokracie v spoločnosti. Spokojnosť resp. nespokojnosť s úrovňou demokracie v našom štáte úzko súvisí aj s vekom skúmaných mladých ľudí. So zvyšujúcim sa vekom respondentov rastie nespokojnosť mladých ľudí s úrovňou demokracie. Až 62,2% oslovených vo veku 23 až 26 rokov vyjadrilo nespokojnosť s uplatňovaním demokracie v našom štáte a 32,7% spokojnosť. Je len logické, že z tejto skupiny pochádza najmenej tých, ktorí sa k problému nevedeli vyjadriť. Približne každý piaty respondent (19,3%) najmladšej vekovej kategórie nevedel k problému zaujať stanovisko. Zaujímavá je skutočnosť, že štatisticky významné rozdiely sa nepotvrdili vzhľadom na miesto a kraj bydliska mladých ľudí.

Komparácia výsledkov

Komparáciou údajov za sledované roky skúmania sa potvrdila všeobecná dominancia nespokojnosti mladých ľudí s úrovňou demokracie. Zároveň výsledky v porovnaní s údajmi za rok 2002 dokumentujú určitý pozitívny posun v hodnotení úrovne demokracie. Tak zatiaľ čo mierne klesá počet nespokojných mladých ľudí, rastie percento tých, ktorí sa prikláňajú k skôr pozitívnemu hodnoteniu i mierne stúpa percento jednoznačne spokojných. Zároveň badať aj neustále zvyšujúci sa počet mladých ľudí, ktorí nevedia resp. nechcú k problému zaujať stanovisko. (tabuľka č. 34).

Miera spokojnosti s úrovňou demokracie		1996	1999	2002	2005
1.	spokojní	4,1	3,7	2,8	3,3
2.	skôr spokojní	25,2	33,4	20,0	29,5
3.	skôr nespokojní	35,5	39,6	40,8	37,0
4.	nespokojní	24,8	15,0	26,7	19,3
5.	neviem	10,4	8,3	9,7	11,0

Hodnotenie úrovne demokracie súvisí aj s dodržiavaním ľudských práv a práv dieťaťa. Respondenti zastávajúci názor, že ľudské práva sa v našom štáte dodržiavajú, zároveň kladne hodnotia úroveň demokracie. Na druhej strane každý tretí respondent vyjadrujúci nespokojnosť s úrovňou demokracie u nás sa zároveň domnieva, že ľudské práva a práva dieťaťa sa v našej spoločnosti nedodržiavajú. Tento silný štatisticky významný vzťah dokumentuje, že existencia demokratickej spoločnosti nie je možná bez dôsledného

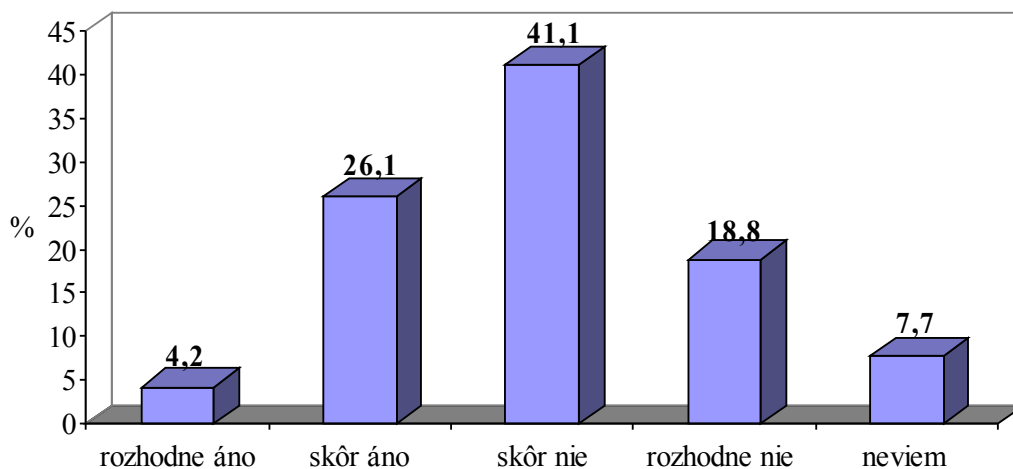
dodržiavania ľudských práv, ako je právo na život, ľudskú dôstojnosť, právo na slobodu pohybu a myslenia, ale aj náboženského vyznania. Na dodržiavanie práv dieťaťa v našom štáte poukazuje približne každý druhý oslovený mladý človek, pričom každý štvrtý je presvedčený, že práva dieťaťa sa u nás nedodržiavajú.

Všeobecná deklarácia ľudských práv predstavuje spoločný vzor, ktorý majú dosiahnuť všetky národy a štáty. V tejto súvislosti sme spolu s právami dieťaťa predložili respondentom na posúdenie niekoľko výrokov o ľudských právach. Najvyššiu mieru súhlasu vyjadrili skúmaní mladí ľudia s výrokom o nevyhnutnosti ochrany ľudských práv formou zákona (92,6%) a výroku o dôležitosti, aby všetky členské štáty OSN rovnako chápali ľudské práva a slobody a snežili sa o ich realizáciu (91,5%). Na druhej strane približne každý piaty oslovený (18,9%) zaujal negatívne stanovisko k výroku o tom, že najvyšším cieľom ľudstva je vybudovanie sveta bez strachu a núdze a s úplnou slobodou. Až takmer 6% respondentov s výrokom vôbec nesúhlasí a ostatní vyjadrili skôr nesúhlasné stanovisko.

Poslednou oblasťou nášho záujmu bolo sledovanie právneho vedomia mladých ľudí a ich očakávaní do budúcnosti. Výskumy realizované na našom pracovisku dokumentujú značný deficit v právnom vedomí mládeže. V tejto súvislosti nás zaujímali odpovede skúmaných mladých ľudí na otázky týkajúce sa informácií o právnych normách, ktoré môžu v živote potrebovať a ktoré sa bezprostredne dotýkajú problémov mládeže, ako aj spôsob ich nadobúdania vo výchovno-vzdelávacom procese. Súčasne mali mladí ľudia posúdiť vlastné schopnosti riešiť možný právny problém.

Viac ako polovica respondentov (59,9%) sa domnieva, že ich právne vedomie nie je postačujúce na to, aby dokázali vyriešiť bežný právny problém. Takmer každý piaty oslovený zaujal jednoznačne negatívne stanovisko a 41,1% sa prikláňa skôr k negatívnemu postoj. Spokojných so svojim právnym vedomím bolo len 30,3% mladých ľudí, pričom väčšina z nich (26,1%) je opäť mierne nerozhodná, avšak nasmerovaná skôr k pozitívnemu hodnoteniu a len 4,2% respondentov deklarovalo jednoznačný dostatok právnych vedomostí pre riešenie bežných problémov života. (*graf č. 18*).

Pocit dostatočného právneho vedomia

Výsledky potvrdili náš predpoklad, že s výškou veku priamo úmerne rastie spokojnosť respondentov s úrovňou vlastného právneho vedomia. Spokojnosť s úrovňou právneho vedomia tak vyjadrilo 36,2% respondentov najstaršej, 33,6% strednej a 19,3% najmladšej vekovej kategórie skúmaných mladých ľudí. Na druhej strane sú to najmladší respondenti, ktorí najčastejšie (65,0%) vyjadrovali neschopnosť riešiť bežný právny problém a zároveň v najvyššom počte (15,7%) nedokázali zaujať k otázke vlastné stanovisko. Sledovaním uvedeného javu vo vzťahu k typu navštevovanej školy sa potvrdilo, že respondenti navštevujúci vyšší stupeň školy, najmä vysokú školu, sa výrazne častejšie domnievajú, že ich právne vedomie je postačujúce na vyriešenie bežného problému, ktorý život prináša. Uvedenú skutočnosť prezentovala takmer polovica (44,3%) oslovených študentov vysokých škôl. Na nespokojnosť s úrovňou právneho vedomia prezentovanou schopnosťou riešiť bežný právny problém poukazovalo až 68,2% žiakov stredných odborných škôl bez maturity a 67,0% žiakov stredných odborných škôl s maturitou. Zároveň títo najčastejšie nevedeli vyjadriť svoj názor. Diferenciácie sa potvrdili aj vzhľadom na bydlisko respondentov. Pocit spokojnosti s právnymi vedomosťami a schopnosť riešiť právne problémy prezentovali najmä mladí ľudia žijúci vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov a nad 100 000 obyvateľov. Títo približne v 42% sú presvedčení, že by dokázali vyriešiť bežný právny problém, s ktorým by sa v živote stretli. Naopak mladí z najmenších obcí a miest výrazne častejšie (65,3%) prezentovali vlastnú neschopnosť riešiť právne problémy.

Komparácia výsledkov

Porovnaním výsledkov výskumu s výsledkami za roky 1996 až 2005 sa potvrdila tendencia nárastu počtu respondentov vyjadrujúcich skôr nespokojnosť s úrovňou právneho vedomia a pokles tých, ktorí chápu vlastné právne vedomie za rozhodne postačujúce pre riešenie právnych problémov života. Získané výsledky kontinuálneho výskumu sledovanej problematiky teda poukazujú na nízke právne vedomie, čo mladí ľudia veľmi intenzívne prežívajú. Je potrebné uvedený problém riešiť v rámci celého školského systému a poskytnúť tak mladým ľuďom dostatok informácií na to, aby dokázali vyriešiť bežný právny problém, s ktorým sa v živote stretnú. Základy právneho vedomia by mali tvoriť neoddeliteľnú súčasť učebných osnov konkrétnych predmetov vo väčšom rozsahu ako je tomu v súčasnosti a to na všetkých stupňoch vzdelávania. (tabuľka č. 35).

Pocit dostatočného právneho vedomia	1996	1999	2002	2005
rozhodne áno	7,8	4,7	5,9	4,2
skôr áno	35,2	28,1	22,6	26,1
skôr nie	31,1	36,8	37,9	41,1
rozhodne nie	12,4	16,5	19,5	18,8
neviem	13,4	13,9	14,1	7,7

V snahe štátnych orgánov zlepšiť životné podmienky mládeže, pomôcť jej prekonať problémy spojené s transformačnými procesmi našej spoločnosti pripravuje Ministerstvo školstva SR Zákon o mládeži. Jeho potreba vyplynula aj zo záverov skupiny medzinárodných expertov z Rady Európy, Direktoriátu pre mládež a šport, ktorí poukázali na skutočnosť, že prijatie špecifického zákona mimo ostatnej legislatívy prispeje k prehľadnejším podmienkam pre aktívnu participáciu mladých ľudí a bude jasnejšie komunikovať politickú vôľu. Právne podporené štruktúry tak napomôžu vstúpiť mladým ľuďom a mimovládny organizáciám rešpekt voči právnemu poriadku ako transparentnému faktoru prispievajúcemu k uplatňovaniu demokratických princípov spoločnosti²

Prijatím zákona sa sleduje cieľ právne vymedziť vzťah štátu v určitej oblasti k početnej vekovej a sociálnej skupine spoločnosti – deťom a mládeži a upraviť vzťah detských a mládežníckych organizácií a školských orgánov a ovplyvniť obsah jej politiky. Vymedzenie štátnej podpory na vytváranie podmienok pre využívanie voľného času detí a mládeže a ochrany tejto rizikovej skupiny pred vplyvom negatívnych javov, bude predstavovať významnú pomoc pre všetky subjekty aktívne pracujúcich v uvedených oblastiach. Hlavný prínos zákona spočíva v právnej úprave základných práv detí a mládeže, podpore spoluúčasti detí a mládeže na občianskej spoločnosti ako aj definovanie povinnosti

² Mládežnícka politika na Slovensku, 2005

subjektov podieľajúcich sa na starostlivosti o mladú generáciu v zmysle podpory jej zdravého a prirodzeného vývoja.³

Mladí ľudia sú vystavení mnohým ťažkostiam pri začleňovaní sa do života spoločnosti, pri hľadaní zamestnania, zabezpečovaní bývania, pri trávení voľného času. Na základe získaných poznatkov sme mladým ľuďom položili otázku, či by mohla nastať určitá náprava, uľahčenie v uvedených skutočnostiach v prípade prijatia Zákona o mládeži. Tretina oslovených mladých ľudí (36,7%) sa vyjadrila kladne a 50,5% nevedelo k danému problému zaujať stanovisko. Len približne 13% je názoru, že Zákon o mládeži by situáciu mladým ľuďom v ničom neuľahčil. Skeptickejší sa vo vzťahu k určitej náprave v živote mladých ľudí v súvislosti s prijatím Zákona o mládeži javia mladí muži. Hoci každý druhý oslovený nevedel vyjadriť svoj názor, takmer 15% je presvedčených, že Zákon o mládeži neprinesie mladým ľuďom žiadne úľavy v ťažkostiach spojených s hľadaním zamestnania, zabezpečovaním bývania a trávením voľného času.

Komparácia výsledkov

Výsledky za sledované obdobia potvrdili rastúcu pesimistickú náladu mladých ľudí a pokles pozitívneho nazerania na riešenie problémov po vypracovaní a schválení Zákona o mládeži. A tak i napriek tomu, že si mladí ľudia uvedomujú potrebu legislatívne upraviť niektoré otázky bezprostredne sa dotýkajúce mladých ľudí, v nazeraní na jeho prínos sú z roka na rok skeptickejší. (tabuľka č. 36).

Pomôže prijatie Zákona o mládeži pri riešení problémov mladých ľudí	1996	1999	2002	2005
áno	46,2	46,4	43,0	36,7
nie	10,8	9,5	10,9	12,8
neviem	43,1	43,5	46,1	50,5

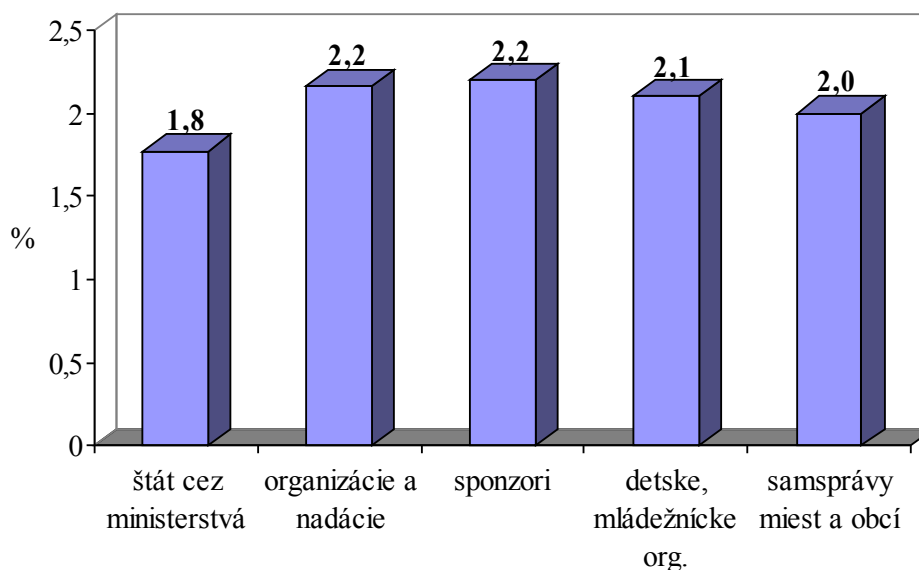
O tom čo by malo byť súčasťou pripravovaného Zákona o deťoch a mládeži sa mali respondenti možnosť vyjadriť prostredníctvom predloženého súboru zásad. Najvyššiu podporu vyjadrili skúmaní mladí ľudia rozvoju skúmania názorov, postojov a potrieb mládeže (91,3%) a ochrane detí a mladistvých pred ohrozením ich telesného, duševného, sociálneho, mravného a náboženského rozvoja (90,0%) a súčasne podpore súkromných iniciatív a skupín, ktoré sa starajú o ohrozených mladistvých (83,4%). Mladí ľudia si tak uvedomujú, že skúmanie života mladých ľudí, odhalenie ich názorov, postojov i problémov má podstatný vplyv na formovanie politiky štátu vo vzťahu k deťom a mládeži v dnešnom rýchlo sa meniacom svete a že ochrana pred nežiadúcimi vplyvmi je tou základnou úlohou štátu.

³ Bošňáková, M.: Príprava zákona o deťoch a mládeži, Mládež a spoločnosť, 2/2001 s. 44

Jednou zo súčastí Zákona o mládeži by malo byť aj vymedzenie konkrétnych subjektov zodpovedajúcich za štátnu politiku vo vzťahu k mládeži. Súčasťou politiky štátu je aj financovanie aktivít detí a mládeže. Naši respondenti mali v rámci výskumu posúdiť mieru financovania skupinových aktivít mládeže prostredníctvom predložených subjektov, ktorými sú štát prostredníctvom ministerstiev, domáce a zahraničné mimovládne organizácie a nadácie, sponzori, medzinárodné detské a mládežnícke organizácie a centrá, samosprávne orgány miest a obcí. Najvyššiu mieru účasti na financovaní aktivít mládeže požadovali mladí ľudia od štátu prostredníctvom ministerstiev. Približne polovica oslovených (53,3%) je v maximálnej miere presvedčená, že skupinové aktivity mládeže má financovať predovšetkým štát prostredníctvom ministerstiev. Bezprostredne za štátom nasledujú samosprávne orgány miest a obcí, ktorým priradilo najvyššiu mieru finančnej podpory mládeže 40,2% respondentov. Ved' miestne a regionálne orgány samosprávy, ako orgány najbližšie k mladému človeku, zohrávajú nepopierateľnú úlohu pri zapájaní mladých ľudí do spolurozhodovania a aktivít života spoločnosti. Tým si miestne a regionálne samosprávy môžu zabezpečiť, že mladí ľudia nebudú iba počúvať a učiť sa o demokracii a občianstve, ale aj aktívne na ňom participovať. Sponzori by sa na financovaní aktivít mládeže mali podieľať v oveľa menšej miere obdobne ako domáce a zahraničné mimovládne organizácie a nadácie. Približne tretina mladých ľudí je toho názoru, že výrazný podiel na financovaní aktivít mládeže by mali mať aj medzinárodné detské a mládežnícke organizácie a centrá. Uvedená skutočnosť priamo súvisí s už deklarovanou dôležitosťou medzinárodnej spolupráce a zapojenia sa do medzinárodných aktivít a medzinárodných mládežníckych štruktúr. Pritom však ako ukázali výsledky ťažisko financovania aktivít mládeže by malo ležať predovšetkým na orgánoch štátu ako sú jednotlivé ministerstvá a na samosprávnych orgánoch miest a obcí. Ved' je úlohou štátu finančne i morálne podporovať aktivity mladých ľudí a zabezpečiť tak, že spoluzodpovednosť mladých za budovanie demokratickej, širokej a prosperujúcej spoločnosti. Účasť na demokratickom živote spoločnosti je viac než len právo voliť alebo kandidovať vo voľbách, hoci aj tie sú dôležitými prvkami. Účasť a aktívne občianstvo je o tom mať právo, prostriedky priestor a možnosť ako aj podporu podieľať sa a ovplyvňovať rozhodnutia a zapojiť sa do činnosti v prospech spoločnosti.⁴ (graf č. 19).

⁴ Dokument: Európska charta o participácii mladých na miestnom a regionálnom živote

Miera financovania skupinových aktivít mládeže jednotlivými subjektmi

Záverom možno konštatovať, že spracované výsledky výskumu sú prejavom kontinuálneho skúmania, ktoré umožňuje načrtnúť smery, zmeny a celkové tendencie názorov, postojov a správania sa mladých ľudí v spoločnosti, v aktívnom spoločenskom živote. Názory a postoje však nie sú stabilnými charakteristikami osobnosti, dajú sa meniť, podliehajú individuálnym a celospoločenským vplyvom. Napriek tomu majú istý hodnotiaci charakter, ktorý vždy vypovedá o aktuálnej situácii v spoločnosti. Akékoľvek pôsobenie na mládež je účinné len vtedy, ak je založené na realite. Preto je potrebné poznať myslenie mládeže, jej názory, hodnotenia a životné očakávania a na základe tohto poznania ho ovplyvňovať.

Literatúra

- Bakošová, Z.: Teoretické otázky záškoláctva. In: *Mládež a spoločnosť*, ročník VIII, č. 4/2002
- Bieliková, M. a kol.: *Sociálno – politická problematika mládeže v Slovenskej republike, Záverečná správa z výskumu ÚIPŠ*, Bratislava, 2005
- Bošňáková, M.: *Príprava zákona o deťoch a mládeži, Mládež a spoločnosť* 2/2001, s.44
- Dokument Európska charta o participácii mladých na miestnom a regionálnom živote.
- Hroncová, J. a kol.: *Sociálna patológia a jej prevencia*. I. vydanie, UMB Banská Bystrica 2004, ISBN 80-8055-995-3,
- Hroncová, J.- Hudecová, A.- Matulayová, T.: *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. 1. vydanie, PF UMB Banská Bystrica 2000, ISBN 80-8055-427-7,
- Kratochvílová, E.: *Pedagogika voľného času*. 1. vydanie, UK Bratislava 2004, ISBN 80-223-1930-9
- Labáth, V.: *Riziková mládež*. 1.vyd. Praha: Slon, 2001, ISBN 80-85850-66-4
- Mládežnícka politika na Slovensku*, Bratislava 2005
- Ondrejko, P. – Bezák, J. a i.: *Sociálna patológia*. 1.vyd. Bratislava Veda, 2000. ISBN 80-224-0616-3
- Pétiová, M. a kol.: *Sociálno-patologická problematika nmládeže v Slovenskej republike ÚIPŠ* Bratislava 2005
- Sopóci, J.: *Politika a spoločnosť*, Bratislava, SOFA 1998

Obsah

Úvod

Sociálno-patologická problematika mládeže v SR 4

Výsledky výskumu

Sociálno-politická problematika mládeže v SR 37

Výsledky výskumu